

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Pauliina Ollila

Suomen maaseutu- ja kaupunkialueiden kehitys sanomalehtien representoimana vuonna 2020

Kriittisen diskurssianalyysin näkökulma

Johtamisen akateeminen yksikkö
Aluetieteen pro gradu -tutkielma

Vaasa 2021

VAASAN YLIOPISTO**Johtamisen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Pauliina Ollila		
Tutkielman nimi:	Suomen maaseutu- ja kaupunkialueiden kehitys sanomalehtien representoimana vuonna 2020 : Kriittisen diskurssianalyysin näkökulma		
Tutkinto:	Hallintotieteiden maisteri		
Oppiaine:	Aluetiede		
Työn ohjaaja:	Ilkka Luoto		
Valmistumisvuosi:	2021	Sivumäärä:	70

TIIVISTELMÄ:

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tutkia, millaisia diskursseja Suomen aluekehityksestä on löydettävissä ja millaisia valtarakenteita niihin sisältyy sekä mitkä ovat ne retoriikan keinot, jolla tuota todellisuutta luodaan puhutussa ja kirjoitetussa kielessä. Tässä tutkielmassa selvitetään tuota kehitystä maakunta- ja paikallissanomalehtien artikkeleiden kautta.

Puheet maa- ja kaupunkiseutujen vastakkainasettelusta kilpistyvät usein erilaisiin kielenkäyttöliisiin yksityiskohtiin ja mielikuviin. Kaupunki- ja maaseutuasumisen rinnalle on digitalisaation ja etätöiden mahdollistamana muodostunut kolmaskin tekijä – monipaikkaisuus, mikä tuo uutta virettä kaupunki- ja maaseutuasumisen vastakkainasetteluun, kun työnteko ei ole enää sidottu fyysiseen olemiseen työpaikoilla. Monipaikkaisuus tuo omat haasteensa väestökehityksen seurantaan, sillä lainsäädäntö ei tunne kaksoiskuntalaisuutta ainakaan toistaiseksi. Myös yhä meillä olevan koronapandemia on tuonut oman lisänsä aluekehityskeskusteluun, ja sen myötä ennusteet väestön keskittymisestä pääkaupunkiseudulle on osin kyseenalaistettu tai ne ovat saaneet uutta suuntaa. Uutena ilmiönä aluekehityskeskustelun ympärillä on myös vastakaupungistumisen ilmiö, joka on tuonut oman lisänsä monipaikkaisuuden ohella aluekeskusteluun.

Tutkimusmetodeina on hyödynnetty erilaisia diskurssianalyttiseen tutkimukseen olennaisesti kuuluvia sosiaalisen konstruktion ja retoriikan keinoja. Niiden seurauksia toteuttavan luonteen vuoksi julkinen keskustelu aluekehityksestä on tänään sellaista kuin se on. Diskurssihin kuuluvat olennaisena osana erilaiset valtasuhteet sekä diskurssien hegemonian kautta ilmenevät hallitsevat näkökulmat. Vallankäyttö ilmenee eräänlaisina painotusarvoina, jotka ovat osin tiedostamattomiakin.

Tutkielmassa löydetty diskurssit aluekehityksessä olivat osin päällekkäisiä. Tämä on niille luonteenomaista, sillä monesti tutkittavan aiheen ympärillä asiat liittyvät toisiinsa, eli ne ovat kontekstisidonnaisia. Asiat saavat merkityksensä monesti vasta, kun ne ovat sidottuja johonkin asia-yhteyteen. Tämä myös kelautuu takaisin diskurssien sosiaalista todellisuutta rakentavaan luonteeseen. Kukin toimija osallistuu tähän todellisuutensa luomiseen omasta kokemusmaailmastaan käsin.

Tutkielman tuloksista oli havaittavissa, että myös aluekehityksen teeman ympärillä eletään jonkinlaista uutta aikakautta. Oman lisänsä siihen ovat tuoneet niin koronakriisi kuin kehittyneet tietoliikenneyhteydet, jotka ovat mahdollistaneet paikkariippumattoman työnteon.

AVAINSANAT: aluekehitys, diskurssianalyysi, muuttoliike, monipaikkaisuus, kaupungistuminen

Sisällys

Sisällys	3
1 Johdanto	4
1.1 Tutkielman taustaa	4
1.2 Tutkimuskysymykset ja lähtökohdat	7
1.3 Tutkimuksen rakenne	9
1.4 Aikaisempia tutkimuksia	11
2 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	14
2.1 Mitä on diskurssianalyttinen tutkimus	14
2.2 Sosiaalinen konstruktionismi	15
2.3 Kriittinen diskurssintutkimus	17
2.4 Merkityssystemit ja tulkintarepertuaarit	18
3 Diskurssit ja vallan teoriat	20
3.1 Diskurssit ja valtasuhteet	20
3.2 Diskurssien hegemonisuus	24
4 Aineisto ja tutkimuksen toteuttaminen	27
4.1 Artikkelit tutkimuksen aineistona ja aineiston rajaus	29
4.2 Aineistoanalyysi	29
5 Aluekehityksen diskurssit	32
5.1 Diskurssi Suomen muuttoliikkeestä	32
5.2 Monipaikkaisuuden diskurssi	38
5.3 Maaseutukehityksen diskurssi	44
5.4 Kaupunkikehityksen diskurssi	52
6 Johtopäätökset	60
Lähteet	64
LIITE: SANOMALEHTIARTIKKELIEN LISTAUS	69

1 Johdanto

1.1 Tutkielman taustaa

” (...) miten yksittäinen, pienikin kielenkäytön palanen on osa isompaa kokonaisuutta – sekä usko siihen, että kieltä muuttamalla ja muokkaamalla on mahdollista vaikuttaa laajempiin prosesseihin ja käytänteisiin”. (Sari Pietikäinen & Anne Mäntynen 2009, s. 8)

Tänä päivänä asioiden diskurssianalyttinen tarkastelu on ajankohtaisempaa kuin koskaan erilaisten kulttuuristen tekijöiden, sekä uudenlaisten globaalien asioiden ja niiden laajalle säteilevien vaikutuksien sävyttämällä aikakaudella. Asioiden ääneen kirjoittaminen ja lausuminen tuntuvat vaativan huolellista etukäteispunnintaa ennen niiden julkilausumista keneltä tahansa. Puhujat ja kirjoittajat saattavat usein jo etukäteen suojata omia väitteitään mahdollisilta vasta-argumenteilta. Tämä on eräs retoriikan keinoista ja sen tarkoituksena on suojautua mahdollisia syytöksiä vastaan (Jokinen 2016, s. 366). Some-kulttuurin mahdollistama uudentyyppinen kollektiivinen sensitiivisyys ja asioista loukkaantumisen kynnyksen madaltuminen ovat omiaan aiheuttamaan vaaraa, ettei asioista keskustella enää niiden oikeilla nimillä, koska seuraukset niistä voivat olla varsin kohtalokkaat mikä voi realisoitua esimerkiksi työpaikan menetyksenä. Tärkeintä ei niinkään ole mitä sanotaan, vaan miten.

Toisaalta miten -kysymys on avaintekijänä diskurssintutkimuksessa, ja tarkoituksena on nimenomaan vältellä yleistettäviä teorioita. (Juhila & Suoninen 1999, s. 247–249). Lopulta kaikenlaisten asioiden silottelun ja liiallisen varovaisuuden seurauksena on vaarana, että ei ehkä sanota enää oikein mitään, ainakaan mitään sellaista mikä johtaisi asioiden aitoon kehittämiseen ja parantamiseen. Toki tällaisetkin asiat on aina mahdollista tuoda ilmi jokaista osapuolta kunnioittaen, mutta ilman tarpeellista erimielisyyksien syntymistä

ei kehitystäkään tapahdu eivätkä erilaiset haavoittuvuudet tule ilmi. Moision (2012, s. 50) mukaan jokaisessa ajassa vaikuttaa kiistämättömien tosiasioiden ulottuvuus, eli eräänlainen poliittisten ja yhteiskunnallisten lausumien luoma diskursiivinen peruskuvio, joka tuottaa ympäröivän sosiaalisen todellisuutemme. Tällaista ns. tosiasiaa ei juuri kiistetä tuossa todellisuudessa. Voimme huomata todellisuudessamme olevan moniakin tällaisia yhteiskunnassamme vallitsevia diskursiivisia peruskuvioita, joiden olemusta ei kyseenalaisteta. Tästä pääsemme diskurssien hegemoniaan, josta lisää edempänä.

Aluekehityskeskustelu on käynyt kiivaana kuluvana vuonna 2021 sekä edellisvuonna 2020 etenkin koronaepidemian myötä ja sen vaikuttaessa etätyöskentelyyn. Ihmiset tiedostavat tiiviin kaupunkiasumisen ja väestötiheyteen sisältyvät riskit eri tavalla kuin aikana ennen pandemiaa, ja on osaltaan vaikuttanut asuinpaikan valintaan. Tämän hieman muotoaan muuttaneen kaupungistumiskehityksen rinnalle on ilmestynyt sellaisia käsitteitä kuin monipaikkaisuus ja deurbanisaatio eli vastakaupungistuminen. Muutoksen on sanottu muuttavan Suomen aluekehityksen kuvan, ja monipaikkaisuuteen liittyy monenlaisia eri elämäntilanteista johtuvia tekijöitä (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimikunta 2020, s. 1). Tähän ei liity siis ainoastaan koronaepidemia, vaan myös ihmisten lisääntynyt tietoisuus kulutuskäyttäytymisestä ja ekologisuudesta sekä digitalisaation tuomat mahdollisuudet työelämäkäytäntöihin ja paikkariippumattomuus, lisääntynyt kaipuu omavaraisuuteen, kaipuu luonnonläheisyyteen ynnä muut arvomaailmaan liittyvät tekijät (Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, 2011 s. 7). Tilastollisen tiedon puuttessa monipaikkaisuuden piirissä liikkuvista väestömääristä voidaan tehdä vain arvioita, koska lainsäädäntö ei ainakaan toistaiseksi tunne kaksoiskuntalaisuutta. On arvioitu, että tuo määrä tarkoittaisi jopa 2,4 miljoonaa suomalaista (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimikunta 2020, s.2).

Tämä on yksi syistä, miksi valitsin tutkielmani aiheeksi ja -menetelmäksi diskurssianalyttisen lähestymisen kuvaamaan Suomen nykyisestä alue-, muutto- ja väestökehityksestä käytävää aluekeskustelua. Tavoitteenani on tutkia aihealueeseen liittyviä eri diskursseja neljän eri diskurssiluokan kautta. Nämä tutkimuksessani esiintyvät luokat ovat diskurssi

Suomen muuttoliikkeestä, diskurssi monipaikkaisuuskehityksestä, diskurssi maaseutukehityksestä ja diskurssi kaupunkikehityksestä. Diskurssiluokat muodostuivat jo hyvin varhaisessa vaiheessa tutkielman tekoa. Kussakin aihealueessa perattu aineisto on valikoitu neljää edellä mainittua luokkaa silmällä pitäen ja tutkin aihettani mm. sanavalintojen, kategorisointien sekä muiden retoristen keinojen kautta. Tutkimuksessa ei käsitellä tai eritellä sen syvemmin väestö- tai muuttoliikkeen syitä, eikä yritetä tehdä johtopäätöksiä aluekehityksen tulevaisuudensuuntauksista. Tämä myös mukailee diskurssianalyttisen tutkimuksen luonnetta, jolloin ei ole tarkoitus löytää selityksiä, vaan sen keskeisenä tarkoituksena synnyttää uutta keskustelua (Jokinen & Juhila 2016, s. 300). Tarkoituksena on siis keskittyä tutkielmassa aineistoista poimittujen retoristen keinojen ja erilaisten sanavalintojen analyysiin diskurssianalyttiselta pohjalta ja analysoida taustalla vaikuttavia ja rakentuvia sosiaalisia konstruktioita. Tavoitteena on myös pohtia ja analysoida aineiston erilaisia merkitysjärjestelmiä sekä niiden kontekstia.

Tutkimus lähtee liikkeelle aihealueen teoreettisesta viitekehityksestä, eli diskurssianalyttiseen tutkimukseen kiinteästi liittyvän sosiaalisen konstruktionismin käsitteen kautta. Sosiaalinen konstruktionismi tarkoittaa maailman rakentumista ja jäsentymistä erilaisten puhutussa ja kirjoitetussa kielessä käytettyjen merkitysisältöjen kautta (Hacking 2009, s. 13–16, Jokinen ja muut 1999, s.17–20, Pietikäinen & Mäntynen 2009, s. 11–15). Muita tutkielmaan kiinteästi liittyviä käsitteitä ovat diskurssien hegemonisuus, diskurssien valtasuhteet sekä kriittinen diskurssianalyysi. Niistä lisää edempänä omissa alaluvuissaan. Käsitellen lyhyesti läpi diskurssianalyysin merkitystä sekä sitä, millaiset diskurssit ja näkemykset viime vuosina ovat hallinneet viimeaikaista julkista keskustelua suomalaisessa aluekehityksessä erityisesti internet- ja sanomalehtiartikkeleissa. Seuraavaksi käsitellen aineistoa ja tutkimuksen toteuttamista analyysiluvussa. Tätä seuraa luku valitsemistani edellä mainituista neljästä diskurssiluokasta, jota käsitellen kutakin omassa alaluvussa. Viimeisessä luvussa käsitellen tutkimuksen tulokset ja esittelen tekemäni johtopäätökset tekemieni havaintojen ja analyysien pohjalta.

Kun aloitin pro gradu -tutkielmani pohjustamisen syksyllä 2019, koronaepidemiasta ei ollut vielä tietoaakaan. Niinpä se on vaikuttanut käsillä olevan tutkielman tekemiseen ja aineiston kasaamiseen melko lailla, sillä se on melko tehokkaasti keikauttanut tutkimani aiheen päälaelleen. Aiemmat ennusteet ovat muuttaneet nyt muotoaan, sillä koronavirus on vaikuttanut niin radikaalisti joka puolella maailmaa ja muuttanut monta totuttua tapamme toisenlaisiksi. Itsestään selvänä pitämämme asiat eivät ole enää mahdollisia, kuten vaikkapa ympäriinsä matkustelu ja ihmisjoukkioissa kulkeminen vailla turvaetäisyyksiä tai maskin käyttöä.

1.2 Tutkimuskysymykset ja lähtökohdat

Tässä pro gradu -tutkielmassani tarkoituksena on tutkia suomalaisessa aluekehityskustelussa esiin nousevia valtasuhteita sosiaalisen konstruktion sekä diskursiivisen hegemonian, ja myös erilaisten retoriikan keinojen kautta. Koska sosiaalinen konstruktionismi ja diskursiiviset analyysit yleensä ovat subjektiivisten tulkintojen kautta tuotettuja havaintoja, ei tutkimuksessa esiin tulleista johtopäätöksistä ole mielekästä eikä edes mahdollista tehdä minkäänlaisia kausaalisia yleistyksiä. Diskurssianalyysissä kielenkäyttö käsitetään toiminnaksi. Näin siksi, koska puhuessaan, kirjoittaessaan ja lausuntoja antaessaan toimijat tekevät todeksi asioita ja ilmiöitä sekä aikaansaavat puheen seurauksia toteuttavaa luonnetta. Kaikki muutos lähtee sanoista. Suomen ja alueiden kehitys(kin) on kokonaisuudessaan diskursiivinen prosessi, joka toteuttaa eri intressiryhmien käsitystä hyvästä ja tavoitteellisesta toiminnasta. (Moisio 2012, s. 49–49, Jokinen, Juhila & Suonen 2016, s. 450).

Minua kiinnostaa siis erityisesti, millaisiin kulttuurisiin resursseihin ja argumentteihin toimijat (tarkoittoa tässä tutkimuksessa artikkeleissa haastateltuja asiantuntijoita sekä artikkeleiden kirjoittaneita toimittajia) tukeutuvat, sekä niitä keinoja, joilla kyseiset toimijat rakentavat näitä instituutioita ja rooliasemia, sekä etenkin niitä retorisia keinoja, joihin nämä toimijat nojautuvat tuodessaan julki ajatuksiaan antamiensa haastatteluiden tai

kirjoittamiensa sanomalehtiartikkeleiden kautta. Tutkimuksessa olen tietoisesti jättänyt mainitsematta haastateltujen asiantuntijoiden, toimittajien sekä muiden kommentoijien nimiä ja korvannut nimet kirjaimella X, jotta huomio ei kiinnittyisi henkilöön. Henkilöt ovat kuitenkin kenen tahansa löydettävissä lähdeluettelossa mainituista alkuperäisestä aineistosta.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) *Millaisia ovat diskursseja eli puhetapoja on löydettävissä sanomalehtien aluekehityskeskustelusta vuonna 2020*
- ja*
- 2) *millaisia valtasuhteita löydettyt puhetavat kuvastavat ja osoittavat?*

Näiden kysymysten selvittämiseen mielestäni selkein tutkimusote on diskurssianalyysi. Puheemme ja ajatuksemme rakentavat maailmaa ja ympäröivää todellisuuttamme. Tapa sanoa asioita ja se, mitä jätetään kokonaan sanomatta, kertovat paljon ja kätkevät sisälleen erilaisia merkityksiä. Kielenkäyttö rakentaa sosiaalista todellisuutta ympärillämme. Tänä päivänä toteutettavat erilaiset faktuaalistamisstrategiat ovat varsin näkyvä osa eri puolilla mediaa. Faktuaalistamisstrategialla tarkoitetaan esimerkiksi asiantilojen ja tahtumien argumentointia essentiaalisiksi kokonaisuuksiksi. Spekulaatiivinen puhe eroaa faktuaalisesta puheesta monella tapaa (Juhila, 2016 s. 145). Juhilan (2016, s. 146) mukaan mitä faktuaalisempaa kielenkäyttö ja puhetyyli jostakin asiasta on, sitä varmemmin kuulijat pitävät tuota puhetta objektiivisena ja todenperäisenä selontekona asioiden todellisesta laidasta. On helppo ymmärtää, että tällä tavalla esitetyt asiat saavat toisilla tavoin esitetyt näkemykset vaikuttamaan epäluotettavammilta. Tässä tulemme erinäisten faktuaalistamisstrategioiden maailmaan. Juhila (emt, s. 146) määrittelee faktuaalistamisstrategiat ”sellaisiksi vakuuttelun muodoiksi, joita käyttämällä jonkin tiedon totuusarvosta tulee niin suuri, että kyseinen versio vaikuttaa itsestään selvältä ja ainoalta oikealta”. Juuri tämänkaltaista vaikuttamisesta ja jopa asioiden

suoranaisesta ”pakottamisesta” on helppo löytää esimerkkejä ympäriltämme tänä päivänä. Tässä on kyse vallan analyysistä, jota käsittelen omassa kappaleessaan edempänä.

Tutkimusaineistonani ovat toimineet sanomalehtiartikkelit pääasiassa keväältä ja syksyiltä 2020. Aineistoa oli runsaasti saatavilla, ja koronapandemiasta johtuvien seikkojen vuoksi tilanne eli tutkielman tekemisen hetkelläkin koko ajan. Tilanne ehti luonnollisesti jonkin verran muuttua tutkielman tekemisen aikana, ja on mielenkiintoista nähdä, mihin se vielä kehitystä vie.

Yleensä kun mietitään *aluekehitystä*, sen koetaan tarkoittavan jotakin uutta mitä ei ole ennen ollut. Nykymaailman meno ja ajan henki on myös sen mukaista, että kenties vältetään kaikin tavoin niin sanotusti kehityksessä taaksepäin menemistä, eli aikaisempien toimintojen käyttöön ottoa. Inkisen mukaan (2011, s. 20) viimeaikainen *degrowth*-ajattelu yhdessä kestävän kehityksen ihanteiden ohella tulee lisäämään tällaista osittaista paluuta vanhaan – mikä sekään ei pitäisi nähdä huonona asiana. Näitä poimintoja vanhoilta ajoilta ovat etenkin omavaraistalous, kestävät materiaalit sekä menetelmät, paikallisten yhteistyöverkostojen sekä erinäisten talkooperinteiden ohella. Tätä kehityssuuntaa tukevat myös erilaiset ekologiset seikat sekä kestävän kehityksen periaatteet. Kertakäytökulttuurista ja luonnonvarojen tuhailusta halutaan eroon tai ainakin vähentää sitä. Yritykset ovat merkittävästi vähentäneet muovin käyttöä ja siinä on tehty valtaisia harppauksia viime vuosina, esimerkiksi moni tuote on vaihdettu muovipakkauksista ympäristöystävällisempiin materiaaleihin, tavaratalot ovat vähentäneet muovin käyttöä pakkausmateriaaleissa ja tavarantoimituksissa, logistiikan ketjuja on pyritty järjeistämään ja suosimaan esimerkiksi rautatiekuljetuksia. Voisiko olla, että kehityksessä ollaan etenevässä toiseen ääripäähän verrattuna teollistumisen alkuaikoihin, ja nyt eräänlainen heiluriliike tämän kehityksen ääripäiden välillä pyrkii tasapainoon?

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tutkielmassani on kolme päälukua. Ensimmäisessä pääluvussa aiheena on tutkielman teoreettisen viitekehyksen esittelemine, joka ensimmäisessä alaluvussa johdattelee aiheeseen diskurssianalyttisen tutkimuksen olennaisesti kuuluvan sosiaalisen konstruktion käsitteen kautta. Teoreettiset käsitteet sisältävät jonkin verran päällekkäisyyksiä, mutta etenkin sosiaalisen konstruktion käsite on sellainen merkittävä yläkäsite, jota pidän tärkeänä ottaa mukaan teoreettiseen viitekehykseen. Sosiaalinen konstruktio diskurssianalyttisessä mielessä tarkoittaa kaikkea sitä, miten esimerkiksi valtasuhteet vuorovaikutuksessa syntyvät. Sosiaalinen konstruktio tarkoittaa lyhyesti todellisuutemme hahmottamista jostakin merkityksellistetystä näkökulmasta käsin (Jokinen 2016, s. 252).

Toisena päälukuna on varsinainen analyysiluku, jossa käsitellään aineiston keruuta ja sen rajausta. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa edes aineiston valikointia ja käsittelyä ei ole mahdollista suorittaa täysin objektiivisesti, sillä siinäkin tarkasteltavien kohteiden valinta perustuu sosiaalisen konstruktion ja yksilön itsensä rakentamien merkitysisältöjen kautta tehtyihin havaintoihin ja painopisteisiin (Juhila & Suoninen 1999, s. 251). Analyysiluku sisältää perustelut aineiston valinnalle sekä esittelee niiden analysointitavan ja -tyylin. Aineistoanalyysiluku jakautuu kahteen alalukuun, jossa kerrotaan tutkimuksen rungosta eli varsinaisten diskurssiluokkien muodostumisesta ja niiden läpikäymisen prosessista. Diskurssianalyttisen tutkimuksen perinteisenä haasteena ovat käsiteltävän tutkimusaiheen aineiston rajaukset. Mitään yleispätevää ohjetta, millainen aineistomäärä olisi riittävä, ei ole. Niinpä olen oman tutkimukseni aineiston määrän pyrkinyt pitämään sellaisena, että tunnen sen hallitsevani eikä aineisto lähde liiaksi rönsyilemään. Tästä syystä johtuen aineistooni valikoitui muutama (5–6 artikkelia) huolella valittu sanomalehtiartikkeli per diskurssiluokka, jotka kuitenkin luonnollisesti jollakin tapaa keskustele- vat myös keskenään. Tutkimuksessa haastavinta oli aineiston rajausta ja niiden luokittelu diskurssiluokkiin; monet artikkeleista sisälsivät päällekkäisyyksiä kaikkiin neljään diskurssiluokkaan, koska luonnollisesti kaikki vaikuttavat keskenään kaikkeen.

Kolmannessa pääluvussa pureudutaan varsinaisiin diskursseihin, joita muodostui neljä. Näitä ovat muuttoliikkeen diskurssi, monipaikkaisuuden diskurssi, maaseutukehityksen

diskurssi sekä kaupunkikehityksen diskurssi. Jokaiseen niistä syvennyttään erikseen omissa alaluvuissaan, ja aineistosta otetuissa katkelmissa analysoidaan esimerkiksi niissä esiintyviä retoriikan keinoja sekä tehdään muita huomioita puhujan tai kirjoittajan painospisteistä sekä siitä, mikä merkitys tällä on median, lähinnä sanomalehtiartikkelien, välillä käytävässä vuoropuhelussa ja mikä vaikutus sillä on yleisöön. Viittaan artikkelin kirjoittajaan sanalla ”kirjoittaja tai artikkelissa haastateltuun henkilöön sanalla ”puhujana”.

Lopuksi esitellään johtopäätökset ja tutkimustulosten pohdintaa näiden diskursseissa tehtyjen havaintojen pohjalta sekä tehdään näistä päätelmiä. Johtopäätöksissä pyritään selvittämään, saatiinko vastaus tutkimuksessa asetettuihin tutkimuskysymyksiin eli millaisia valtasuhteita analysoitavan aineiston pohjalta voidaan havaita ja mitä ne kertovat suomalaisesta aluekehityksen keskustelukulttuurista ja -ilmapiiristä yleisesti. Tarkoituksena on selvittää, miten puheen ja kirjoitusten voimalla voidaan ohjata ajattelua ja luoda sosiaalisesti rakennettuja todellisuuksia yhä uudelleen kunkin omista intressivaikutuksista käsin.

1.4 Aikaisempia tutkimuksia

Kaupunkiseudun keskustaajaman määritelmän mukaan sen ympäristössä asuu vakituisesti vähintään 15 000 asukasta, sekä kaupunkiseutuun kuuluvat keskustaajamaan rakenteellisesti ja toiminnallisesti kytkeytyvät lähitaajamat ja taajamien lievealue. Aluerakenteen keskittymiskehitys on kiihtynyt 2010-luvulta lähtien, ja tämä on korostunut erityisesti Helsingin ja muun pääkaupunkiseudun eduksi. (Palkansaajien tutkimuslaitos 2019).

Pienten ja keskisuurten kaupunkiseutujen väestön väheneminen on voimistunut, se on tiennyt kylmää kyytiä monille paikallisille yrittäjille kuin myös työikäiselle väestölle, kun tehtaat ja valtion virastot ovat siirtäneet toimintojaan kasvukeskuksiin tai

yrittötoiminnan ollessa kyseessä jopa ulkomaille. Asuntorakentamisen painopiste on vuodesta 2008 lähtien siirtynyt voimakkaasti suurille kaupunkiseuduille, kyseessä nopein aluerakenteen keskittymisen vaihe toistaiseksi ja tiivistyminen jatkuu edelleen. Pienillä ja keskisuurilla kaupunkialueilla korostuu erilaisten julkisten palvelujen merkitys ja tämä tarkoittaa monesti myös siirtymää aiempaa suurempien yksiköihin ja vastuualueisiin. Väestökehitys kumuloituu eli kasautuu samoille alueille tulevaisuudessa yhä enemmän, mikä osaltaan luo painetta myös tällaisten alueiden asuntorakentamiselle ja lisää kilpailua. Tämä tarkoittaa myös kalliimpia elinkustannuksia asukkaille. Suomen monikeskuksinen aluerakenne uhkaa harventua, ja tätä kierrettä on hankala lähteä yksittäisillä päätöksillä katkaisemaan. (Palkansaajien tutkimuslaitos 2019).

Nykyistä aluekehittämistä pidetään luonteeltaan kasautuvana, ja kaupungissa asuvien osuuden ennakoitaan olevan nykyisen 72 prosentin sijaan 78 prosenttia vuonna 2040. (Palkansaajien tutkimuslaitos 2019). On vielä vaikea arvioida, miten koronaepidemia tulee vaikuttamaan tilanteeseen pitkällä aikavälillä. Se on kuitenkin saanut jotkin ihmiset hakemaan toisenlaisia ratkaisuja asumismuotojen suhteen kuin kaupunkiasumisen. Ei ehkä uskalleta enää pakkautua samoille asuinalueille liian tiiviisti, ainakaan vakituiseen asumisen muodossa. Toistaiseksi monipaikkaisuudesta ja siinä liikkuvissa ihmisvirroista on olemassa vasta vähän tutkittua tietoa (Suomen ympäristökeskus 2020).

Aluepoliittinen tutkimus yhteiskunnan kehitykselle on merkittävää. Alue- ja väestönkehityksen ennakointi on tärkeä osa Suomen tulevaisuuden suuntaviivoja pohdittaessa. Sen kulku vaikuttaa alueiden infrastruktuurin kehittymiseen, rahoitukseen, kilpailukykyyn ja elinvoimaisuuteen (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta 2020). Viime vuosien aikana on esitetty useita, osin radikaalejakin arvioita Suomen väestönkehityksen kulkusuunnasta. On esimerkiksi arvioitu, että asuntojen ja kiinteistöjen arvot romahtavat suuressa osassa Suomea, ja maakunnista ainoastaan Pirkanmaa, Uusimaa ja Varsinais-Suomi jatkavat kasvuaan vuonna 2040 (MDI 2019). Nämä maakunnat ovat myös maakunnista tehtyjen tämänhetkisten vetovoimatutkimusten kärkikolmikko, mutta tulevaisuudessa kaupunkienkin vetovoimatekijöinä ovat tulevaisuudessa pehmeämmät arvot,

jotka liittyvät esimerkiksi tyytyväisyyteen ja itsensä toteuttamiseen sekä harrastuksiin. (Aro 2019, s. 52–53).

Maaseutututkimuksen osalta kehitystä on tutkittu hieman eri lähtökohdista käsin. Maaseutupolitiikan neuvoston ja Maa- ja metsätalousministeriön tilaaman ja Luonnonvarakeskus Luken laatiman ja tulkitseman tutkimuksen mukaan esimerkiksi 61 prosenttia suomalaisista liittyy maaseutuun mielikuvan hyvästä elämästä ja maaseutu nähdään jopa jonkin verran aikaisempaa vahvemmin tulevaisuuden voimavarana. Trendi on ollut lievästi nousujohteinen 10 vuoden aikana (Maaseutubarometri 2020).

Zimmerbauerin (2006, s. 160) mukaan alueiden imago ja identiteettikin ovat pääosin kielellisesti tuotettuja sosiaalisia konstruktioita ja alueellinen identiteetti on nähtävä alueellisen imagon eräänä lähtökohtana. Tähän liittyy voimakkaasti aluepuhunta. Aluepuhunta kiteyttää hyvin, mistä kaikessa on kyse, kun puhutaan mielikuvista ja merkityssisällöistä aluekehittämisen kentällä.

Kaupunkipoliittinen kehitys on erilaista 2020-luvulla kuin aikaisempina vuosikymmeninä. Tähän liittyy kompleksinen toimintaympäristön muutos, jota yhteiskunta tuottaa, ja siinä ei ole mahdollista käsitellä alueita enää toisistaan erillisinä kokonaisuuksina. Puhutaan jopa ilmiöpohjaisesta politiikanteosta, kun kaupunkipolitiikka ja sen käytännöt muuttuvat toimintaympäristön ohella. Näin ollen kaupunkikehitys ei ole luonteeltaan reaktiivinen, vaan poliittinen, jossa päätöksenteko perustuu arvovalintoihin (Soininvaara 2019, s. 194).

2 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

2.1 Mitä on diskurssianalyttinen tutkimus

Diskurssianalyttinen tutkimus lukeutuu kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen, näin on jo teoreettisista lähtökohdista johtuen. Laadullinen tutkimus perustuu nimenomaan päämäärälle ymmärtää ja tulkita tai selittää tutkittavan ilmiön laatua (Pietikäinen & Mäntynen 2009, s. 139). Etenkin yhteiskuntatieteissä diskurssianalyttinen tutkimus on saavuttanut suosiota, sillä kiinnostuksen kohteena on se, miten diskurssit luovat, käsittelevät ja välittävät tietoa (Luukka 2000, s. 134).

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa korostetaan niin sanotusti luonnollisten aineistojen edustavuutta. (Juhila & Suoninen 2016, s. 448). Diskurssianalyttisen tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana korostuu erityisesti siihen liittyvät kontekstit (Pietikäinen & Mäntynen 2009, s. 141). Diskurssianalyttiseen tutkimukseen liittyy kielenkäytön ja siihen liittyvän sosiaalisen vuorovaikutuksen näkeminen jatkumona, verrattuna mikro- ja makrotasoiseen erotteluun. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009 s. 7). Etenkin juuri aluetieteessä käytettyyn puhetapaan liittyy vahvasti erilaiset diskurssit (Zimmerbauer 2008, s. 30). Tämä liittyy kiinteästi aluetieteen ja aluepolitiikan luonteeseen, sillä ne saavat alustansa käytetystä kielestä ja yleisesti hyväksytyistä käytänteistä eli konstruktioista. Diskurssianalyttinen tutkimus on saanut siis yhä suurempaa jalansijaa monella tieteenalalla, myös yhteiskuntatieteiden alalla, ja samalla diskurssianalyysin käsite on laajentunut ja muuttunut myös epämääräisemmäksi. Nimenomaan yhteiskuntatieteiden saralla diskurssit käsitetään merkityssysteemeiksi, jotka sisältävät tapoja rakentaa sosiaalisia käytänteitä ja tietoa. Erotuksena kielitieteisiin, yhteiskuntatieteellisessä mielessä diskurssi on teoreettisempi käsite, ja on paljon kiinteämmin yhteydessä siihen, miten nuo diskurssit luovat ja välittävät tietoa, ja miten tuo tieto muuttuu. (Luukka, 2000, s. 133).

Yksi diskurssintutkimuksen perusajatuksista on, että konstruktoiden syntyessä kielen käytön merkityksistä, ne voivat myös muuttua niin sanotusti neuvottelemalla yhä uudelleen erilaisissa käyttötilanteissa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, s. 11–12). Tätä tapahtuu myös aluekehityksen ja aluepolitiikan kentällä toistuvasti.

Diskurssianalyysi määritellään *”sellaiseksi kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä”*. (Juhila, Jokinen, Suoninen 2016, s.17). Diskurssianalyttisen tutkimuksen lähtökohta on vahvan konstruktionistinen (Zimmerbauer 2008, s. 31). Diskurssianalyttinen tutkimus tarkoittaa ensisijaisesti keskustelukulttuuria ja siihen sisältyvää kielenkäyttöä tietyn asian tai teeman ympärillä. Sitä voisi kuvata myös todellisuuden rakentumisena tai todellisuuden kuvana. Kielenkäyttö toimii osaltaan myös eräänlaisena sosiaalisen konstruktion muotoilijana. (Suoninen, 2016 s. 231–232). Diskurssianalyysin perimmäinen idea on analysoida ja arvioida kielellisten merkitysisältöjen kautta saavutettua jaettua kokemussisältöä. Diskurssianalyysi tuottaa tietoa, jossa asioiden painotuksilla on väliä, ja joka voidaan nähdä myös itsenäisenä kielellisenä tuotteena. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2019, s. 26, Luukka 2000, s. 143). Diskurssianalyysi tarkoittaa siis asioiden erilaista kerrontatapaa. On vaikutusta sillä, miten sanomme asiat ja myös sillä, mitä jätämme kokonaan sanomatta. Tässä tutkielmassa diskurssi ymmärretään tavalla, joka luo mielikuvia Suomen aluekehityksestä sekä tuottaa sen ympärille rakentuvaa todellisuutta.

2.2 Sosiaalinen konstruktionismi

Sosiaalinen konstruktionismi on diskurssianalyttisen tutkimussuuntauksen sukulaistraditio, ja tällaisenaan nämä käsitteet ovat kaikkein lähimpänä toisiaan tämän tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä. Jokisen mukaan (2016, s. 251) emme voi koskaan kohdata tutkimaamme todellisuutta riisuttuna puhtaaksi ennako-oletuksista, vaan tarkastelemme aina kyseistä asiaa aina jonkin merkitysisällön kautta. Tämän merkitysisällön

olemme luoneet jo aikaisemmin, mikä taas on tavallisesti muotoutunut omanlaistensa subjektiivisten elämänkokemusten myötävaikutuksessa.

Sosiaalinen konstruktionismi on mielletty viime vuosikymmenten aikana suosituksi lähestymistavaksi erityisesti yhteiskunta- ja humanistisissa tieteissä. Foucault'n (2010, s. 91–92) mukaan sanoilla on sekä tehtävä että valta representoida ajattelua. Sanat siis mahdollistavat erilaisten merkitysten luomisen. Tässä merkityksessä representaatio ymmärretään kokonaisvaltaisena tahtotilana jäsentää lausutut sanat niin, että ne muodostavat tilan, jossa niiden sisäinen verkosto niille ominaiseen tapaan luovat kaikelle merkityksen. Hacking (1999, s. 15) kuvailee sosiaalista konstruktionismia eräänlaiseksi kyvyksi vapauttaa sanat. Kyseessä on pohjimmiltaan tarkoitus saada vastauksia siihen, mitä totuus on ja miten tietoa ylipäätään saadaan. Yhtä kaikki tulemme päätelmään, että koko ympäröivä todellisuutemme on tosiasiaa sosiaalisen konstruktion ylläpitämää ja rakentamaa. Sanat muodostavat todellisuutemme.

Sosiaalinen konstruktio on siinä mielessä erittäin voimakas merkityssystemejä luova ilmiö, että puhuessaan sosiaaliseen konstruktioon väistämättä liittyvästä relativismista Hacking (1999, s. 17) esimerkiksi viittaa siihen käsitykseen, että pelkäämme ajatussuuntaa, jolloin mikään mielipide ei ole toistaan parempi vaan kaikki ovat yhtä hyviä. Tällöin kritiikille jäisi missään muodossa hyvin vähän tilaa. Mikäli kaikki puhe ja keskustelut kuitattaisiin lopuksi vain toteamalla, että näkökulmia on erilaisia ja ne ovat kaikki yhtä hyviä, menettäisi diskursiivinen keskustelu merkityksensä. Miten muutoin voisimme parantaa enää maailmaa tai taistella löytämiämme ja kokemiamme epäkohtia tai jopa vääryyksiä vastaan?

Rajat erilaisten diskurssianalyttisen tutkimuksen traditioihin ovat toisinaan liukuvia ja epäselviäkin (Jokinen 2016, s. 263). Sosiaalinen konstruktio on eräänlainen yleiskäsite niille tutkimussuunnille, joiden kautta tarkastellaan sosiaalisen todellisuuden rakentamista ja niistä luotuja merkitysisältöjä (Pietikäinen & Mäntynen 2009, s. 11–12). Moisson (2012, s. 50) jokaista aikakautta kuvaa yksittäisten lausumien taustalla operoiva

diskursiivinen peruskuvio, mitä vasten siihen liittyviä lausuntoja peilataan ja mistä käsin tarkasteltuna niitä luodaan. Tällainen peruskuvio on ikään kuin kiistämätön tosiasioden ulottuvuus, eli sosiaalisen konstruktion ilmentymää puhtaimmillaan.

2.3 Kriittinen diskurssintutkimus

Diskurssianalyttiseen tutkimukseen ja sen sosiaalisia konstruktioita tarkastelemaan luonteeseen kuuluvat myös kriittiset suuntaukset. Näiden tausta-ajatuksena on ajatus diskursseista sellaisina ilmiöinä, jotka ovat ajan saatossa muovautuneet laajempien sosiaalisten vaikutusten aikaansaamiksi todellisuuskäsityksiksi. Tähän ovat vaikuttaneet esimerkiksi erilaiset sosiaaliset instituutiot ja yhteisöt. Pietikäisen (2000, s. 192) mukaan kriittisen diskurssianalyysin mielenkiinnon kohteena on yhdessä kielitieteellisen diskurssin kanssa erityisesti kielenkäyttö. Kielenkäytöllisen diskurssintutkimuksen mielenkiinnon ja tarkastelun kohteena ovat nimensä mukaisesti kielenkäyttö ja sen piirteet, kun taas yhteiskuntatieteellinen diskurssianalyysi tutkii enemmän sosiaalisia rakenteita ja ilmiöitä (Pietikäinen 2000, s. 192–193). Nämä kaksi ajatussuuntaa ovat kuitenkin niin liittyneitä, että en tässä tutkielmassa pidä tarpeellisena käsitellä niitä omina erillisinä haaroinaan.

Kriittisessä diskurssianalyysissä kielenkäyttö omassa kontekstissaan ja kontekstiin liittyvät sosiaaliset rakenteet muodostavat pohjan analyysille. Tässä mielessä kriittisyys tarkoittaa erityisesti sitä, että pääpaino on ideologian, valtasuhteiden sekä näiden diskurssien yhteen kietoutuneisuudessa. Kriittisen diskurssianalyysin tavoitteena on erityisesti yhteiskunnallisesti ja poliittisesti kontroversiaalisten asioiden esille nostaminen (Pietikäinen 2000, s. 193).

Esimerkkinä sosiaalisen konstruktion merkityksen korostumisesta yhteiskunnallisessa muutoksessa kuvastaa hyvin juuri 1960-luvulla käynnistynyt laaja-alainen muuttoliike maaseudulta kaupunkeihin ja kaupungistuminen, sillä tuo ilmiö on luonut runsaasti uusia

käsitteitä ja vakiintuneita tapoja lähestyä edellä mainittuja muutoksia. Nimenomaan kaupungistumisen käsitteen yhteydessä käyttöön liittyivät mukaan myös lähiön käsite, jengiytymisen käsite sekä vapaa-ajan ongelmien käsite. Nämä kuvastavat yleisesti kaupunkiasumiseen yhdistettyjä liitännäisseurauksia. Kyseessä ei kuitenkaan ole pelkästään kielen ja todellisuuden suhde, vaan asia on paljon monitahoisempi. Jokinen (2016, s. 252–253) nostaa esiin nimenomaan ihmisten välisen kommunikaation avainasemaan. Tämän seurauksena luokitukset luodaan ja ne vakiintuvat käyttöön siinä merkityksessä, jossa ne yleisesti ymmärretään.

Työ- ja elinkeinoministeriön määritelmänkin mukaan aluekehitys tarkoittaa ministeriöiden, maakuntien sekä muiden toimijoiden eriasteiseen *vuorovaikutukseen* (kursivointi minun) ja yhteistyöhön perustuvaa monitahoista toimintaa, joka tärkeimpänä tavoitteenaan pyrkii kokonaisvaltaisesti edistämään alueen ja maan hyvinvointia eri alueilla (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018). Esimerkiksi Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisema aluekehittämiss päätös vuosille 2016–2019 piti pääteemanaan erityisesti alueiden kilpailukykyä ja ihmisten sujuvaa arkea.

2.4 Merkityssystemit ja tulkintarepertuaarit

Merkityssystemien käsitettä voisi luonnehtia toisella tapaa myös tutkittavan aihealueen sisällölliseksi teemoitteluksi (Haapanen, Kääntä & Lehti 2018, s.6). Tämä voi muun muassa tarkoittaa, että asiat saavat merkityksensä etenkin vastakohtien kautta, emme esimerkiksi kunnolla ymmärrä tyytyväisyyden käsitettä, elleimme pystyisi peilaamaan sitä sen vastakohtaan eli tyytymättömyyteen. Jokinen (2016, s. 252) käyttää määritelmää eronteot. Mitkä ovat kyseisenlaisia erontekoja nimenomaan tämän tutkielman kontekstissa? Onko se kenties maaseutuasuminen vastaan kaupunkiasuminen, etenkin monipaikkaisuuteen peilaten? Monipaikkaisuuden lisääntyessä (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta 2020) ja digitalisaation tätä vauhdittaessa paikkariippumattomuuden osalta harvempi suomalainen on puhtaasti jompaa kumpaa, vaan voimme identifioitua

molempiin määritelmiin. Maaseutubarometrin (2020) mukaan kansalaisten aluetyyppi-identiteetti on muuttunut vain jonkin verran kaupunkilaisemmaksi, ja kaksoisidentiteettiin samaistuvien määrä on pysynyt suhteellisen samana vuosien 2009–2020 aikana.

Tämä on ymmärrettävää, sillä monella kaupunkilaisella on sukujuuret maaseutupitäjässä. Ne eivät ole enää toinen toisensa poissulkevia vaihtoehtoja. Muita erontekoja tutkielman näkökulmasta ovat juuri edellä mainittu monipaikkaisuus, jonka vastakohtana on yksipaikkaisuus, tai paikkariippumattomuuden erontekona paikkariippuvaisuus. Nämä kaksi käsitettä ovat kohdanneet muutoksen aikaisempaan käsitykseen normaalista poiketen koronaepidemian sekä myös tietoliikennekehityksen ja digitalisaation myötä. Lisäksi kaupunkien ja maaseutujen väliset rajat ovat muuttuneet ja hämärtyneet niin paljon, että rajanvetoa on liki mahdotonta tehdä (Soininvaara 2019, 17–18).

Merkitykset rakentuvat yhtäältä myös niihin liittyvän kontekstin kautta. Tämä mahdollistaa yhtä aikaa sekä pienten että suurempien asioiden tutkimisen. Tällöin yksittäistäkin ilmaisua tai sanavalintaa voidaan analysoida suhteessa sen ilmaisemaan kontekstiin. Kontekstit eli asiayhteydet kattavat kaikki ne ominaisuudet, joista merkitykset muodostuvat (Pietikäinen & Mäntynen 2009, s. 28–29). Merkityssisällöt eli tulkintarepertuaarit ovat se keskeinen tekijä, mitkä rakentavat ympäröivän sosiaalisen todellisuuden. Diskursianalyttinen tutkimus tutkii noiden merkityssisältöjen aktualisoitumista erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Erilaiset tulkinnat vuorovaikutuksessa saavat merkityksensä suhteessa toisiinsa, jotka voivat olla joko rinnakkaisia tai kilpailevia merkityssystemejä. Näistä merkityssystemeistä muodostuvat käsitykset toteuttavat siten diskursseissa toteutuvia valtasuhteita, koska jokin toinen näkemys saavuttaa suurempaa jalansijaa kuin toinen, jolloin vaarana on vaihtoehtoisten totuuksien vaimentuminen (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, s. 32–36).

3 Diskurssit ja vallan teoriat

Diskurssianalyttisen tutkimuksen taipumusta linkittyä kielen ja toiminnan yhteen kioutumiseksi jäsennetään paitsi järjestäytyneisyyden ja säännönmukaisuuden, näiden lisäksi myös sekoittumisen ja muuttumisen kautta. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009 s. 7). Tämä tarkoittaa, että kielenkäyttö ja sen merkitykset ovat lähtökohtaisesti aina sidotut kielen järjestelmään ja kontekstiin eli niiden yhteisvaikutukseen (emt s. 28).

Diskurssintutkimuksessa, ja muutenkin kielenkäytössä ja arkipuheessa kielen ja kontekstin suhde on aina kaksisuuntainen, mikä tarkoittaa sitä, että yhtäältä maailmamme rakentuu kielenkäytön kautta ja toisaalta maailma, jossa elämme, vaikuttaa kielenkäyttöömme. Kielenkäytön valinnalla on merkitystä myös esimerkiksi identiteettimme kannalta. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, s. 16–17).

Tutkielmassa pyritään kiinnittämään huomiota diskurssien välisiin valtasuhteisiin väestönkehitykseen liittyvissä kysymyksissä tämän päivän aluekehityksellisessä viitekehyksessä. Tähän ohjaa myös tutkittavan aineiston luonne – kyseessä on melko yksiselitteisesti paitsi aikaisempi maaseutu- ja kaupunkiasumisen välinen dikotomia, myös sitä seurannut keskinäisriippuvuuden teema, ja nyt myöskin monipaikkaisuuden käsite on ilmaantunut hieman tuota aiempaa dikotomiaa pehmentämään. Juuri monipaikkaisuus on kenties murtamassa tätä asetelmaa, kun teknologinen kehitys on mahdollistanut riippumattomuuden sijainnista ja työnantajat ovat huomioineet etätyöskentelyn tuomat mahdollisuudet.

3.1 Diskurssit ja valtasuhteet

Diskurssianalyysissä ei tavallisesti olla kiinnostuttu kenenkään yksittäisen diskurssin käyttäjien tarkoituksista (Juhila 2016, s. 88). Kun mietitään erilaisia valtasuhteita ja niiden

heijastumista diskurssianalyttisessä tutkimuksessa, huomio kohdistuu etenkin siihen, millä tavalla ne ilmenevät erilaisten sosiaalisten konstruktioiden kautta ja miten ratkeaa se, mikä tieto näistä nousee totuudelliseen asemaan (Jokinen & Juhila 2016, s. 75) Tästä voidaan tehdä johtopäätös, että myös joillakin vuorovaikutuksen välillisillä toimijoilla, kuten lehden toimittajilla, on mahdollisuus vaikuttaa yleisölle näkyvään lopputulokseen juttuaiheita ja haastatteluita muokkaamalla tai joidenkin kannanottojen korostamisella.

Diskurssintutkimuksessa aineistossa ja valtasuhteita analysoitaessa huomio kiinnitetään näkökulmiin, jotka dominoivat tuota aineistoa. Tällöin voidaan sanoa niiden saavuttaneen hegemonisen aseman. Tutkimuskysymyksestä riippuen tulee valita moninaisuus- tai vakiintumisaspektin painottuminen kyseistä aineistoa analysoitaessa. (Jokinen & Juhila 2016, s. 76–77). Tässä tutkimuksessa keskityn tuohon vakiintumisaspektiin, sillä tutkimuskysymykset keskittyvät tutkimaan erityisesti juuri tätä näkökulmaa – millaisia diskurssit aluekehityksessä ovat tämän päivän Suomessa ja millaisia valtasuhteita siihen liittyy. Kiinnostavaa on siis nimenomaan vakiintuneet käsitykset ja ajattelumallit hegemonian suhteen.

Diskurssien välisiä valtasuhteita paikannettaessa on olemassa joitakin tekijöitä, joihin kiinnittää huomiota: ensinnäkin huomion kiinnittäminen siihen, mistä diskurssissa on kyse ja mitä siinä tehdään, toiseksi se millaisia ovat toimijoiden väliset suhteet tuossa diskurssissa ja kolmanneksi se, millaisiin subjektipositioihin nämä tekijät asemoituvat. Subjektipositio tarkoittaa tässä merkityksessä lyhyesti ilmaistuna diskurssin käyttäjää. (Jokinen & Juhila 2016, s. 85).

Hegel neuvoi vallantavoittelijoille ylivoimaisen metodin: silloin kun käyttökieli ja siihen liittyvät uskomukset on onnistuttu mullistamaan, todellisuus seuraa perässä, ja mikäli näin ei tapahdu sitä ei huomattaisi (Seppänen 1997, s. 57). Esimerkki on melko radikaali, mikäli sitä vertaa suomalaiseen aluepolitiikkaan ja aluekehitykseen, mutta toisaalta juuri tästä syystä se ehkä ansaitsee seikkaperäisempää tarkastelua. Kaikilla toimijoilla on aina jokin tavoite. Emme ole päämäärättömiä ajopuita, vaan tiedostamme meillä olevan

mahdollisuuden luoda ympärillämme vallitsevaa todellisuutta sosiaalisten käytänteiden ja rakenteiden kautta ja sen avulla. Jokaisella on pohjimmiltaan halu vaikuttaa.

Vallankäyttöä ja diskursseja analysoitaessa tulee huomioida myös siihen läheisesti liittyvä kriittinen teoria, joka liittyy ideologiakritiikkiin ja erityisesti tuon vallan väärinkäyttöön. Kriittinen diskurssianalyysi keskittyy kielenkäytön rooliin ja sen painopisteisiin niissä syissä ja seurauksissa, joiden ajatellaan pidettävän yhteiskunnallisina epäkohtina. Näiden retoristen käytänteiden mielletään olevan yhteyksissä sellaisiin seurauksiin ja syihin, joihin tietoinen mieleemme ei aina yllä. Niiden muodostuessa vähitellen itsestäänselvyyksiksi emme aina huomaa niiden puolueettomuuden olevan luonteeltaan ennemminkin keinotekoista kuin luonnollista. Kriittisen diskurssianalyysin tarkoituksena onkin tuoda esiin näitä niin sanotusti neutralisoituneita syy-seuraussuhteita esimerkiksi yhteiskunnallisissa käytänteissä. (Pietikäinen 2000, s. 200–201).

Sosiaalisen konstruktionismin oppien mukaan todellisuus on rakennettavissa paitsi kielen, niin myös erilaisten kielellisten ilmaisujen ympärille. Todellisuutta tuotetaan ajattelun ja siitä kumpuavan toiminnan kautta. Konstruktionistisen peruskäsityksen mukaan todellisuudella ei siten ole itsenäistä luonnetta, vaan se perustuu aina ihmisten jäsentäessä ympäröivää maailmaa. Näin ollen ei ole yhdentekevää, kuinka tätä puhevaltaa käytetään eri asioista ja ilmiöistä puhuttaessa, etenkin erilaisten medioiden välityksellä. Koska myös maantieteessä monet siihen liitetyt käsitteet kuten paikka, alueellinen vetovoima tai maisema ovat sosiaalisen konstruktion lainalaisuuksien kautta muodostuneita yhteisesti ymmärrettyjä määritelmiä, niin tästä johtuen ne ovat myös edellä mainittuun ilmiöön kiinteästi kuuluvien valtasuhteiden ja vallan käytön ”armoilla”. Tämä aikaansaa äärimmilleen vietyä myös tieteen näyttäytymisen sosiaalisesti ja jopa poliittisesti rakennettuna todellisuutena, vaikka politiikka ei sinänsä tieteenharjoittajien näkökulmasta siihen kuulukaan. (Zimmerbauer 2008, s. 36–37).

Diskursseissa esiintyvät valtasuhteet ilmenevät muun muassa siten, että jokin puolihuo- limattomasti lausuttu kommentti tai näkemys voimistuu, kun se kirjataan ja sitä

toistetaan esimerkiksi juuri lehtikirjoituksissa, etenkin kun se on sidottu jo aiemmin muodostuneihin kivettyneisiin merkityksiin. Valtasuhteisiin ja niihin liittyviin selontekoihin kytkeytyvät myös erilaiset tyyllilajit vuorovaikutuksessa, jotka muokkautuvat edelleen vuorovaikutuksen kuluessa. Näitä ovat varsinkin erilaiset retoriset strategiat sekä hyökkäävät ja puolustavat positiot kyseisissä tilanteissa. Merkitystä on lisäksi sillä, miten toiset reagoivat näihin vuorovaikutustilanteisiin (Suoninen 2016, s. 242–245).

Diskursseihin ja vuorovaikutustilanteisiin liittyy erottamattomana osana niiden seurauksia tuottava luonne, ja tähän kytkeytyvät myös diskursseissa esiintyvät valtasuhteet ja voima. Tähän liittyy se, miten asiat esitetään eli representoidaan, eli miten jokin asia tuodaan ilmi tai mitä siitä kerrotaan. Tähän kiteytyy kielen voima esittää ilmiöitä ja asioita jossakin tietyssä valossa sekä tuottaa niille merkityksiä (Pietikäinen & Mäntynen 2009, s. 52–53). Ei siis ole yhdentekevää, mitä sanavalintoja tehdään, kun käytetään puhevaltaa esimerkiksi mediassa. Yleisön tuosta puhevallasta saatuihin tietoihin perustuvat käsitykset juontuvat kyseisestä vuorovaikutustilanteesta, joita he jakavat jälleen eteenpäin tuoden siihen kenties joitakin omia käsityksiään ja mielipiteitään, riippuen siitä mitä asiaa tuosta kuullusta korostetaan.

Mälkiän (1997, s. 20–33) mukaan valta kytkeytyy kielenkäyttöön ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen käsitteellisenä ja mentaalisenä valtana, suostuttelun ja vakuuttelun valtana sekä rakenteellisena ja symbolisena valtana ja nämä ovat osittain sisäkkäisiä. Näistä ensiksi mainittu mentaalinen valta tarkoittaa yksilön omiin kokemuksiin perustuvaa ajattelua ja sisäistä puhetta. Kieli ohjaa ajattelua, muttei määrää sitä. Suostuttelun valta liittyy läheisesti puheen tuottamisen tapaan eli retoriikkaan. Retoristen keinojen havaitseminen ja tunteminen auttavat ymmärtämään, millaisia keinoja vuorovaikutuksen osapuolet käyttävät pyrkiessään vakuuttamaan toisen oman näkökulmansa kannalle. Rakenteellinen valta ilmentää, millä tavoin sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa käytetty kieli ylläpitävää ja vahvistavat vuorovaikutustilanteen osapuolten välisiä valta- ja vaikutussuhteita. Keskustelun symmetrisyys paljastaa, millaista on osapuolten keskinäinen vallankäyttö. Jos tämä symmetria on epätasapainossa, silloin toisella osapuolella on enemmän

valtaa suhteessa vuorovaikutustilanteen muihin osapuoliin esimerkiksi asiantuntijaroolinsa tai näkyvyytensä kautta. Nämä valtasuhteet vuorovaikutustilanteissa ovat paikannettavissa myös pidemmällä aikavälillä esimerkiksi sanomalehtiartikkeleiden välityksellä toteutuvan epäsuoran ”keskustelun” kautta.

Mälkiä (1997, s. 37) korostaa tiedon muodostuksen ja sen ymmärryksen tärkeyttä. Tietokäsitykset määrittävät sen, mitkä asiat esitetään totena ja millaisia syy-seuraussuhteita asiat näyttävät omaavan ja millaisiin arvojärjestelmiin ne perustuvat. Diskurssit ovat yksi resurssi käyttää tuota valtaa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, s. 53). Tästä syystä tiedon merkityksellistämisen tapa voi olla hyvinkin erilainen esimerkiksi juuri maaseutu- ja kaupunkiasujan kesken.

Yhteenvedona konstruktionistisen näkökulman ja vallankäytön dogmien mukaan kiinnostus diskurssianalyttisessä tutkimuksessa valtasuhteita analysoitaessa kohdistuu siihen, miten kieltä ja puhetta käytetään erilaisissa tilanteissa, miten sitä käytetään eri kulttuureissa ja yhteisöissä, miten kieltä käytetään merkitysten muodostamisen välineenä, mikä on niiden vaikutus tuon yhteisön jäsenten diskurssiin. Konstruktionistisessa lähestymistavassa keskitytään nimenomaan yhteisön muodostamiin käsityksiin, erotuksena yksilöiden muodostamista näkökulmista. Luukan (2000, s. 151) mukaan yhteisöt syntyvät ja kehittyvät juuri kielen ja puhetaipojen myötävaikutuksella. Varsinaista yhtä totuutta ei ole olemassa, jolloin puhutaan todellisuuden suhteellisuudesta eli relativismista, mikä on samalla diskurssianalyttisen tutkimuksen ontologinen perusolettamus (Mälkiä 1997, s. 23).

3.2 Diskurssien hegemonisuus

Diskurssien hegemonisuus merkitsee, että joidenkin diskurssien on mahdollista saavuttaa sellainen yleisesti hyväksytyn totuudellinen asema yhteiskunnallisessa keskustelussa

sen kaikkien jäsenten yhteisen konsensuksen myötä. (Zimmerbauer 2008, s. 30). Näin on esimerkiksi länsimaisen lääketieteen osalta.

Diskursseja ei voida luonnehtia olemukseltaan staattisiksi merkityssisällöltään, vaan ne ovat luonteeltaan eläviä ja muuttuvia. (Jokinen & Juhila 2016, s. 88). Kiinteästi osana diskurssien vallankäyttöön ja valtasuhteisiin liittyy diskurssien hegemonisuus, eli se, missä määrin ne ovat joko vahvoja tai heikkoja diskursseja. Hegemonisissa diskursseissa niiden tunnuspiirteinä on erotettavissa seuraavanlaisia piirteitä; niiden esiintymistiheys, kuinka itsestään selviä ne ovat ja niiden vaihtoehdottomuus. (Jokinen & Juhila 2016, s. 80–85). Esiintymistiheys voi tarkoittaa yhdessä merkityksessä sitä, miten suuren näkyvyyden jokin diskurssi saa ja mitä useammin sen tietyt osat toistuvat eri yhteyksissä, sitä hegemonisemmasta diskurssista tavallisesti on kyse. Tämä tarkoittaa siis sitä, että muunlaisia ajatuksia jostakin tietystä aiheesta ei juuri ainakaan julkisessa keskustelussa näe. Toinen tunnuspiirre diskurssien itsestäänselvydestä tarkoittaa, että tutkittavaa aineistoa analysoidaan esimerkiksi siltä kannalta, ovatko sen moninaisuus, ristiriitaisuus ja kompleksisuus vähentyneet yksinkertaistamisen vuoksi, ja miten tämä on mahdollisesti todennettavissa (Juhila 2016, s. 89).

Diskurssien hegemoniaa voidaan pitää yhtenä muotona vallan teorioista. Teorian mukaan tietyn ideologian ja ajatusten sulautuminen myöntymisen ja erilaisten kulttuuristen käytänteiden kautta kuvastaa tällaisen valta-aseman saavuttamista. Tämä hegemoninen lähestymistapa on eräänlainen käsitteellinen tapa tutkia erilaisten diskursiivisten käytänteiden ominaisuuksia niiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa, eli tutkia niitä syitä, miksi toiset saavuttavat voimakkaan aseman ja toisenlaiset diskurssit jäävät vähemmistöön tai ne sivuutetaan kokonaan. (Pietikäinen 2000, s. 201–202).

Emme voi tietenkään ajatella, että nykyinen kaupungistumistrendi olisi vain tällaisten sosiaalisen konstruktoiden ja diskursiivisen hegemonian tuote, koska niin monet syyt ovat johtaneet nykyiseen kehitykseen, mutta selvää on, että niillä on osansa siihen ja sen yhteiskunnallisiin vaikutuksiin. Erilaisissa julkisessa keskusteluissa esiintyvien ja toistuvien

ajatuskuvioiden kautta on ainakin seurauksensa esimerkiksi rakentajien ja asuntosijoittajien käytökseen, mihin alueisiin niiden on kannattavaa sijoittaa ja keskittää toimintaansa ja mihin taas ei. Kovinkaan moni ei näe järkevänä suunnata rakennus- tai asuntosijoittamistoimintaansa yksistään muuttotappiopaikkakunnille.

4 Aineisto ja tutkimuksen toteuttaminen

Teoreettisista lähtökohdistaan johtuen diskurssitutkimus on luonteeltaan laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009 s. 139). Tutkittavan aineiston luonne tukeutuu lähtökohtaisesti kielenkäyttöön, sekä erilaisiin visuaalisiin ja sosiaalisiin merkitysjärjestelmiin. (emt 2009, s. 157). Tämäkin aineistoni on läpileikkaus vain tämänhetkisestä tilanteesta aluekehityksen diskurssien maailmassa. Parin vuoden päästä tilanne on kehittynyt ja luultavasti lähtenyt elämään jo kenties johonkin toiseen suuntaan. Diskurssianalyttisen tutkimuksen luonteesta johtuen on käytännössä mahdotonta tarkastella tarkoitukseen kerättyä aineistoa täysin objektiivisesti. Tutkielman tyyppi tarkoittaa operointia kielten maailmassa (Juhila & Suoninen 1999, s. 251). Niinpä olen osaltani rakentamassa aineistoni ympärille liittyvää sosiaalista todellisuutta. Juhilan ja Suonisen mukaan (emt 1999, s. 251) diskurssianalyttiseen tutkimukseen liittyvä analyysi on mahdollista toteuttaa uskottavasti ainoastaan käytännössä argumentoinnin avulla. Perustellut argumentit tuottavat näin ollen relevantteja tutkimustuloksia tämäntyyppisessä tutkielmassa. Tässä korostuu myös tutkijan oman refleksiivisyyden tarve; on osattava peilata omaa argumentointiaan.

Koska valittavan aineiston laatua ohjaa diskurssianalyttisessä tutkimuksessakin tutkimuskysymykset ja se millaista tietoa etsitään, olen päätenyt aineistovalinnassani sanomalehtiartikkeleihin. Niissä korostuva mielestäni parhaiten tutkittavan ilmiön autenttisuus. Tutkimuksessa olen keskittynyt vain muutamaani valitsemini sanomalehtiartikkeleihin eri lähteistä ja ne on pyritty valitsemaan tarkoin ajatuksena tutkimuskysymyksiin vastaaminen. Aineiston rajaaminen tällä tavoin on laadullisessa tutkimuksessa usein perusteltua. Etenkin juuri diskurssitutkimuksessa nimenomaan konteksti ja se, millainen ennakkokäsitys lukijalla aiheesta on, on avainasemassa. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009 s.157–159). Useimmilla ihmisillä on jonkinlainen käsitys Suomen aluekehityksen tilanteesta. Tästä pääsemmekin takaisin diskurssien hegemoniaan – ollaanko sellaisessa tilanteessa, että vallitsevaa tilannetta pidetään itsestään selvänä, koska siitä on vain

kirjoitettu samaan tyyliin samaisessa kontekstissa? Nyt tuo suuntaus näyttäisi murtuneen, tai vähintäänkin kyseinen ajattelun kenttä on monipuolistumassa.

Tutkimuksessa käytetty aineisto koostui tutkimusta tukevasta ja sivuavasta kirjallisuudesta, kuten alueiden käytöstä, maaseutupolitiikasta, kaupunkisuunnittelusta, diskurssi-analyttisestä tutkimuksesta kertovasta lähdeaineistosta sekä tietenkin tutkittavasta aineistosta, joita ovat siis sanomalehtiartikkelit aikaväliltä 31.5.2019–4.1.2021. Tutkittavat diskurssit keskittyvät lähinnä tarkastelemaan teemoja väestöliikkeestä, väestömuutoksesta ja kaupungistumisen kenties kääntyvästä trendistä takaisin maaseutuasumiseen tai näiden kahden niin sanottuun hybridimalliin eli monipaikkaisuuteen ja vastakaupungistumiseen. Tutkittavat sanomalehtiartikkelit myös tukevat tutkimuskysymykseni selvittämistä. Todennäköisesti edellä mainittu monipaikkaisuus on tulevaisuudenkin trendi. Nopeat tietoliikenneyhteydet, joustavat etätyömahdollisuudet sekä yleensä uudenlaiset työskentelyolosuhteet tuovat monenlaisia mahdollisuuksia, ellei jopa suoranaisia muutospaineita nykyiseen asuntotarjontaan.

Aineiston eli sanomalehtiartikkelit olen kerännyt pääasiassa Eepos-kirjastojen tarjoaman sähköisen sanomalehtipalvelu ePressin kautta kirjastossa aineistoa tutkimalla ja muis-tiinpanoja tekemällä. Olen käyttänyt myös muutamia painettujen sanomalehtien artikkeleita aineistossani. Olen pyrkinyt valitsemaan mahdollisimman kattavan aineiston eri maakunta- ja paikallissanomalehtiä riippumatta siitä, miten suuri levikki niillä on. Valitsin tutkittaviksi kohteiksi muutamia käsillä olevan tutkielman kannalta erityisen puhuttelevat ja luonnollisesti omasta mielestäni mielenkiintoisimmat ja mielipiteitä jakavimmat artikkelit – mielestäni diskurssianalyttinen tutkimus tarvitsee aina jonkinlaista kärjistämistä tai vähintään jonkin tietyn asian korostamista, ilman vääristelyä tietenkin. Tähän myös diskurssintutkimus yleisesti kehottaa (Pietikäinen & Mäntynen, 2000 s. 157–163). Jotta ylipäättään keskustelua voi herätä, ilmoille sanotun on oltava ajatuksia herättävä.

4.1 Artikkelit tutkimuksen aineistona ja aineiston rajaus

Tutkielmani aineistot, jotka koostuvat yksinomaan sanomalehtiartikkeleista, olen poiminut suomalaisista paikallissanomalehdistä pääasiassa vuoden 2020 ajalta. Tutkittavia sanomalehtiä olivat Helsingin Sanomat, Maaseudun Tulevaisuus, Ilkka-Pohjalainen, Uusimaa, Lännen Media, Uutisvuoksi, Tyrvään Sanomat, Pyhäjokiseutu, Länsiväylä, Iisalmen Sanomat, Karjalainen, Kotiseudun Sanomat, Keskipohjanmaa, Loviisan Sanomat sekä Kavele. Aineistot olivat valikoituneet tälle aikavälille, koska halusin käyttää mahdollisimman ajankohtaista ja autenttista aineistoa tutkielmassani. Paikallissanomalehdet valikoituivat aineistoksi siitä syystä, että halusin tutkia, minkälaista diskurssia aluekehityksestä rakennetaan niin sanotusti tavallisille ihmisille, jotka eivät ole aluetieteen asiantuntijoita tai eivät ole tutkineet aihetta yhtä monipuolisesti ja laajasti kuin aiheeseen syvemmin vihiytyneet, eli sanomalehtien lukijoille, mikä kattaa melko laajan kirjon yleisöä. Aineistoa tutkiessa ensisijaiset havainnot kiinnittivät huomiota aluekehityksen eri diskursseihin, ja nämä neljä diskurssiluokkaa oli hahmotettavissa melko varhaisessa vaiheessa aineistoa läpikäydessä. Aineistossa oli luonnollisesti myös päällekkäisyyksiä eri diskurssiluokissa.

Olen rajannut aineistoa siten, että jätin pois artikkelit, joissa ei käsitelty muuttoliikettä tai aluekehitystä muutoin kuin pintapuolisesti tai ohimennen. Näin ollen analysoitava aineisto on rajautunut muutamiin sanomalehtiartikkeleihin, joista olen poiminut olennaimmat ja kiinnostavimmat yksityiskohdat diskurssianalyttisesta näkökulmasta. Aineistossa painottuu se, mitä on sanottu, miten on sanottu ja missä kontekstissa.

4.2 Aineistoanalyysi

Aineiston olen koonnut suomalaisten sanomalehtien artikkeleista, pääpainotteisesti erilaisista maakuntalehdistä ja paikallissanomalehdistä. Koska tarkoituksena oli tutkia aluekehityksen eri diskursseja tutkielman tekohetkellä, halusin luonnollisesti pitää myös tutkittavan aineiston mahdollisimman autenttisena, joten artikkelit ovat pääosin aikaväliltä

huhtikuu-joulukuu 2020. Yritin saada mahdollisimman monipuolisen kokoelman eri sanomalehdistä, mutta valtaosa etenkin maaseutuasumista koskevista artikkeleista sisältyi joko Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan yhteiseen paikallissanomalehteen Ilkka-Pohjalaisen tai levikiltään laajaan Maaseudun Tulevaisuuteen, mikä ymmärrettävää onkin sanomalehden teema ja viiteryhmä huomioiden. Päädyin rajaamaan aineiston lopulta kahteenkymmeneen artikkeliin. Artikkeleihin syventyessä saatoin huomata niistä melko nopeasti hahmottuvan neljä eri diskurssiluokkaa: muuttoliikkeen diskurssin, maaseutuasumisen diskurssin, kaupunkikehityksen diskurssin sekä monipaikkaisuuden diskurssin. Nämä neljä kategoriaa myös muodostavat mielestäni selkeästi aluekehityksen ytimen. Jossakin kohtaa pohdiskelin ottavani mukaan myös viidennen diskurssin etätöistä, mutta päädyin sulauttamaan sen monipaikkaisuuden diskurssiin, koska muutoin näissä kahdessa olisi ollut liikaa päällekkäisyyksiä. Etätö liittyy hyvin läheisesti aluekehityksen viitekehukseen, ja erityisesti mielenkiintoista siinä oli tämän tutkielman kannalta tapa etätöiden suorittamisen keinoin, sillä se kytkeytyy tiiviisti monipaikkaisuuteen. Aineistossa oli luonnollisesti myös muita päällekkäisyyksiä eri diskurssiluokkien kanssa, ja koska ne liittyvät kiinteästi toisiinsa, olen käyttänyt osin samojakin artikkeleita eri diskursseissa.

Luin ensin artikkelit läpi kunkin eri diskurssiluokan perspektiivistä. Kaikki neljä diskurssiluokkaa ovat melko silmiinpistäviä siinä mielessä, että usein jo pelkästään artikkelien otsikot selkeästi ilmaisevat, mistä diskurssiluokassa artikkelissa on pääasiassa kyse. Niistä saattoi kuitenkin löytää viittauksia myös muihin luokkiin, ja jollakin tapaa nämä kaikki neljä diskurssiluokkaa ovatkin toisiinsa linkittyneitä. Retorisen analyysin toteutin pääosin tukeutumalla retoriikkaa ja diskurssianalyysiä tutkivaan kirjallisuuteen ja sovelsin niitä omaan aineistooni. Aineistosta oli huomattavissa useita eri retorikan keinoja, joko tahallisia tai tahattomia. Jätin tarkastelun ulkopuolelle analysoinnin lausujen retoristen keinojen kautta mahdollisesti tavoitelluista tarkoituksiperistä, koska niiden selvittely ei ole diskurssianalyttisen tutkielman tarkoitus. Diskurssianalyttisen tutkimuksen pääasiallisena tarkoituksena on sen sijaan tutkia kirjoitetussa (tai puhutussa) kielessä käytettyä argumentointia. (Jokinen 2016, s. 338–339).

Valitut artikkelit aineistooni olen valinnut jo melko varhaisessa vaiheessa muodostuneista diskurssiluokista käsin. Halusin tutkimukseni olevan mahdollisimman objektiivinen, joten olen jättänyt artikkeleissa esiintyneiden kommentoijien ja asiantuntijoiden nimet tarkoituksella pois ja korvannut ne viittaamalla joko ”puhujaan”, ”kirjoittajaan” tai henkilöön X. Ne ovat kuitenkin julkista tietoa, ja lukijan niin halutessaan helposti selvittävissä artikkeleiden päivämäärien ja sanomalehden nimen perusteella. Katkelmat sisältävät muun muassa asiantuntijoiden lausuntoja lehtien haastatteluista ja otteita lehtien pääkirjoituksista ja toimittajien omia ajatuksia. Katkokset kommenteissa olen merkinnyt (...) -merkillä. Tällöin olen jättänyt tekstistä pois jotakin tutkielman kannalta epärelevanttia. Nämäkin poisjätetyt kohdat lukija voi halutessaan tarkistaa lähdeluetteloon merkityistä sanomalehtiartikkeleista.

5 Aluekehityksen diskurssit

Tässä luvussa esitellään diskurssintutkimuksen tuloksia. Aineistosta piirtyi selkeänä esiin neljä erilaista diskurssia, jotka olen jakanut omiin alalukuihinsa. Kunkin alaluvun alussa esittelen kyseisen diskurssin yleisluontoisesti ja millaisia päällimmäisiä havaintoja niistä oli tehtävissä, jonka jälkeen esitän suoraan kopioituja katkelmia aineistosta mitkä sitten läpikäyn ja analysoin retorisen vaikuttamisen keinojen pohjalta. Ensimmäisessä diskurssissa tarkastellaan Suomen viime vuosien väestönkehityksen ja etenkin muuttoliikkeen diskurssia. Toisessa alaluvussa käsitellään monipaikkaisuuden diskurssia. Kolmannessa alaluvussa tarkastelen maaseutukehityksen diskurssia ja neljännessä tarkastelen kaupunkikehityksen diskurssia. Olen nimennyt otsikot mahdollisimman kuvaavasti ja yksinkertaisesti, jotta lukija tietäisi heti, mistä niissä on kyse.

Diskursseissa esiintyvät artikkelit sisältävät niin asiantuntijalausuntoja kuin toimittajien, kolumnistien ja maallikoidenkin mielipiteitä ja havaintoja. Kaikki näkökulmat ovat arvokkaita ja heijastelevat yleistä diskurssia käynnissä olevasta muutoksesta. Merkillepantavaa on se, että meneillään oleva muutos on huomattu monella tasolla. Kuten aiemmin totesin, keräämissäni artikkeleissa on päällekkäisyyksiä jokaisen eri diskurssiluokan kanssa, joten olen käyttänyt samaa artikkelia useammassa eri diskurssiluokassa.

5.1 Diskurssi Suomen muuttoliikkeestä

Muuttoliikkeen diskurssissa kuvataan Suomen muuttoliikkeen kehitystä viimeisten vuosien aikana. Keskusteluilmapiiri Suomen aluekehityksen ja muuttoliikkeen suunnasta käy tämän tutkielman kirjoittamishetkellä vilkkaana. Koronapandemia on saanut vanhat uskomukset ja ennusteet muuttamaan koko käsityksen tai vähintään aiheuttaneet aluekehityskeskustelun kentällä joitakin ristiriitaisia uskomuksia tai ennusteita aiheesta. Suomen muuttoliikkeen ja väestönkehityksen diskurssissa argumentoidaan kehityksen

jatkumisesta samansuuntaisena kuin viime vuosikymmeninä, ja niissä nähdään koronaepidemian vaikutusten jäävän kokonaisuutta ajatellen merkitykseltään vähäisiksi. Tämä tietysti edellyttää sitä, että itse koronapandemia jää vaikutuksiltaan lyhytaikaiseksi. Koronapandemia on tutkielman kirjoittamishetkellä kestänyt nyt yhden vuoden.

Muuttoliikkeen diskurssia hallitsee havainto siitä, että jokin on muuttunut aikaisempaan verrattuna. Etenkin alueiden ja asuinpaikkojen vetovoimatekijöissä on selkeästi havaittavissa jonkinlainen arvomuutos. Mikäli ennen arvostettiin erityisesti palvelujen ja toimintojen läheisyyttä sekä erilaisia tapahtumien ja ostosmahdollisuuksien saavutettavuutta, on aineiston pohjalta havaittavissa trendi, että arvot nyt vaihtumassa luonnonläheisyyteen, turvallisuuteen sekä rauhallisuuteen ja kiireettömämmän elämäntyylin arvostamiseen.

”Viime vuosina on jäänyt huomaamatta, että etenevä kaupungistuminen voimistaa yhteiskunnan monipaikkaisuutta. Esimerkiksi vuosina 2005–2016 kaupunkien väkiluku kasvoi 307 000 asukkaalla, mutta samanaikaisesti maaseutualueilla kausiväestön määrä kasvoi 62 000 asukkaalla. Pysyvän asutuksen vähentyminen korvautuu maaseudulla osa-aikaisilla asukkailla. Maaseutu ei autioidu, vaan sen käyttö muuttuu osana kehittyvää yhteiskuntaa.”

Maaseudun Tulevaisuus 14.9.2020

Artikkelin kirjoittaja tuo esiin numeerisia faktoja, jotka heijastelevat Suomen muuttoliikkeen linjoja kaupunkien ja maaseutualueiden välillä viimeisen vajaan kahdenkymmenen vuoden aikana. Numeerisiin faktoihin vetoaminen on osa retorista keinovalikoimaa puhujan tavoitellessa asialleen uskottavuutta (Jokinen 2016, s. 358). Kirjoittaja tuo ilmi, että maaseutu ei ole tyhjentymässä kokonaan, indikoiden sitä, että näin on yleisessä keskustelussa väitetty, vaan että maaseutuasuminen ainoastaan muuttaa muotoaan ja on kehittymässä kokonaan uusia maalla asumisen muotoja. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa käytetään termiä asemoituminen, mikä tarkoittaa jonkin position ottamista

julkisessa keskustelussa. Siten argumentoinnissa on pyrkimyksenä tämän oman position vahvistaminen ja puolustaminen, mikä tarkoittaa yleensä tavoitetta heikentää ja kritisoida vastapositiona, lisäksi argumentoinnissa yksi keskeisin piirre on puhuja–yleisö-suhde. (Jokinen 2016, s. 339–340). Tässä kirjoittajan tekstissä vastapositiona on selkeästi kaupungistuminen. Viimeisessä virkkeessä kirjoittaja liittää maaseudun osaksi kehittyvää ja muuttuvaa yhteiskuntaa. Hän painottaa seikkaa, että maaseutu ei ole kuoleva osa yhteiskuntaa.

”Minun mielestäni ei voi tehdä (arvioita koronan vaikutuksesta aluekehitykseen huhtikuussa 2020). On hirveän tärkeä erottaa toisistaan hetkellinen, lyhytaikainen vaikutus suhteessa keskipitkän aikavälin tilanteeseen. (...) Mikään ei tule pysäyttämään suurimpien kasvukeskusten menoa.”

Keskipohjanmaa 17.4.2020

Yllä olevassa diskurssissa jarrutellaan liian pitkälle menevien johtopäätösten tekeminen koronapandemian ensikuukausina. ”Hirveän tärkeä” on ääri-ilmaisus, joka korostaa puhujan halua saada asia hänen mielestään oikeisiin mittasuhteisiin ja korostaa maltillista suhtautumista käsillä olevaan tilanteeseen. Ääri-ilmaisuja käytetään sekä oman toiminnan oikeuttamiseen että korostaa haluttuja piirteitä (Jokinen 2016, s. 362–363). Puhuja representoi olemassa olevaa kehitystä pysyvänä ilmiönä ja painottaa ajankulun merkitystä ja kiinnittämään huomiota pitkän aikavälin kehitykseen ennen suurempien johtopäätösten tekemistä. Puhuja luo käsitystä, että koronapandemia kuuluisi tällaisiin hetkellisiin ja merkitykseltään lyhytvaikutteisiin tekijöihin. Lopuksi korostetaan näkemystä, että kaupunkikehitys tulee jatkumaan ennallaan kuten tähänkin asti. Puhujan loppukaaneetti kasvukeskusten kasvun vääjämättömyydestä alleviivaa huomion kiinnittämistä muuttoliikkeen kehityksen pysymiseen ennallaan. Kommentissa rakennetaan ajatusta, että tuota asiaa ei ole tarpeen kyseenalaistaa edes pandemian vaikutuksesta. ”Mikään”-sanon käyttö ääri-ilmaisuna kertoo puhujan ehdottomasta uskosta ja varmuudesta asiain tilan pysyvyyteen. Maurasen (2000, s. 306) mukaan diskurssin tuottajalla on pyrkimys aikaansaada jonkinlainen efekti kuulijassa tai lukijassa tai ylipäätään kyseisen diskurssin

vastaanottajassa. Tällaiset äärivalinnat ovat joko tiedostettuja tai tiedostamattomia keinoja saada viestiin vaikuttavuutta. Puhujan mahdolliseen muutokseen suhtautumisen sävy on jo lähtökohtaisesti torjuva, eikä puhuja tunnu päinvastaisen kehityksen olevan mahdollista edes teoriassa tai vähintään pitää sitä niin epätodennäköisenä, että ei näe tarpeellisena ottaa huomioon vaihtoehtoisia kehityskulkuja. Kahdesta viimeisestä virkkeestä on havaittavissa vallankäytön diskurssiin kuuluvaa asian niin sanotun mukatietämisen strategiaa (Suojanen 1997, s. 83).

”XX arvioi, että koronakriisi muokkaa ja muuttaa maailmaa monella tavalla. Yksi tällainen on ihmisten lisääntynyt halu muuttaa maalle sekä ulkomailta tulevien halukkuus muuttaa Suomeen. (...) Muutoksia ajattelussa todellakin tarvitaan, koska luonnonlakina pidetty kaupungistuminen on koronakriisin seurauksena hiipunut. Luonnonvarakeskuksen (Luke) tutkimuksen mukaan kaupunkeihin tehdään liikaa investointeja ja niiden palvelut ylimitoitetaan.”

Maaseudun Tulevaisuus 2.11.2020

Yllä olevassa diskurssissa pidetään edelliseen katkelmaan verrattuna päinvastoin itsensä selvänä, että koronakriisi tietää vääjämätöntä muutosta aiempaan kehitykseen. Katkelmassa nostetaan esille ”ihmisten lisääntynyt halu muuttaa maalle”, mikä onkin osittain todennettavissa esimerkiksi mökkikauppojen vilkastumisena (Maanmittauslaitos 2020). Kirjoituksessa penätään myöskin ajattelutapojen muuttamista aluekehityksen suhteen muutenkin, sillä kyseisessä diskurssissa korostetaan koronakriisin aikaansaamaa heikennystä kaupunkikehitykseen.

Kaupungistumiseen viitataan voimakkaalla ilmaisulla ”luonnonlaki”, jolla puhuja korostaa ilmiön hallitsevaa ja tutkielman aiemmassa kappaleessa kuvattua kyseisen diskurssin hegemonista asemaa. ”Luonnonlakiin” vetoamisen voisi retoriikan keinoja silmällä pitäen ajatella kuuluvan joko konsensuksella vahvistamiseen tai tosiasiapuheeseen, joissa molemmissa puhuja etäännyttää itsensä asiastaan. Tarkoituksena on uskottavuutta tai

syрjäyttää toimijoiden roolia ja vastuuta (Jokinen 2016, s. 350–351). Viimeisessä virkkeessä puhuja vetoaa tutkimustietoon kaupungistumiskehitykseen suunnatusta suhteetomasta panostuksesta, ja tämän ymmärretään tapahtuvan epäsuorasti maaseutuasujien kustannuksella.

”Suomalaisista 60 prosenttia haikailee tällä hetkellä nykyistä asuinpaikkaansa kauemmas keskustasta ja asutuskeskuksista. Jos he muuttaisivat nyt, he muuttaisivat pois päin asutuskeskuksesta, ilmenee Oikotien kyselytutkimuksesta. Uskomuksen toteutuminen tarkoittaisi kaupungistumiskehitykselle ainakin hetkellistä hyytymistä, sanotaan tiedotteessa. - Joka toinen Suomessa uskoo muuttoliikkeen kääntyvän koronan vuoksi pois päin keskusta-alueista. Se on todella suuri osa kansasta, kun kaupungistuminen kuitenkin on vuosikausia jatkunut megatrendi sekä globaalisti että täällä.”

Länsiväylä 31.10.2020

Puhuja vetoaa diskurssissa jälleen numeeriseen määrällistämiseen, mikä tässä tapauksessa ilmaisee suomalaisten muuttohalukkuutta kaupunkiympäristöä rauhallisemmille alueille. Puhutaan kvantifioinnista, mihin kuuluu kiinteänä osana myös asian tarkasteluulottuvuus eli se, miten kyseinen asia esitetään ja mitä seikkaa vasten tuota havaittua tulosta peilataan ja missä suhteessa. Jokisen (2016, s. 341–351) mukaan tällaisella faktuaalistamisstrategialla koetetaan vakuuttavan retoriikan äärikeinoihin kuuluvalla tavalla tuottaa tietoa siitä, kuinka asiat todellisuudessa ovat. Tällainen niin sanottu faktan konstruointi on keino hämärtää asian sosiaalisen todellisuuden konstruktion luonnetta. Asia koetetaan saada näyttämään tulkinnoista ja puhujasta riippumattomilta, objektiivisilta tosiasioilta. Artikkelissa haastateltu puhuja puolestaan vetoaa lisäksi suomalaisten uskukseen muuttoliikkeen suunnan muutokseen ja uskoo sen johtuvan yksinomaan koronasta. Vakuuttelevan retoriikan keinoihin lukeutuu myös erilainen kategorioiden käyttö, tässä tapauksessa suuri osa suomalaisista, minkä lisäksi puhuja vielä erikseen korostaa tätä huomattavaa määrää (Jokinen 2016, s. 353–354). Lopuksi artikkelissa korostetaan kaupungistumisen olleen vuosikausia jatkunut megatrendi sekä maailmanlaajuisella että

kotimaisella tasolla, uskomuksesta on kuitenkin vielä pitkä matka pysyvään kehityksen muutokseen.

”Maailmalta kuuluu kiinnostavia: lähes puolet pariisilaisista haluaisi muuttaa kaupungeista pois. Syynä muuttohaluihin on asumisen kalleus. Samaa vaivaa potevat myös suomalaiskaupungit: kalliit ja tukalat neliöt ajavat kotitalouksia ahtaalle. (...) Kansainvälinen kehitys kaipuusta avarampiin olosuhteisiin näkyy myös meillä Suomessa. Kotimaassa on uutisoitu mökkilainojen haun hurjasta kasvusta kuluvana keväänä. Koronaepidemia näyttäisi vaikuttavan ihmisten arvoihin ja arvostuksiin siten, että kaupunkien viehätys vähenee. Luontoarvojen, väljemmän asumisen ja kohtuullisempien kustannusten arvostus on noussut.”

Iisalmen Sanomat 2.6.2020

Kirjoittaja aloittaa tuomalla esiin kiinnostavan faktan pariisilaisista, joita yleisesti pidetään vapaasieluisina ja trenditietoisina edelläkävijöinä. Ei siis ole yhdentekevää, että kyseessä ovat juuri pariisilaiset, vaan sille annetaan jo lähtökohtaisesti erilainen merkitys, kuin jos kyseessä olisivat esimerkiksi neutraalimmat madridilaiset. Kaupunkiasumisen kalleus on eurooppalaisille pääkaupungeille arkipäivää, mutta diskurssista on kuitenkin pääteltävissä, että nimenomaan pariisilaisten ajatukset kiinnostavat, vaikka sama ilmiö vaivaa esimerkiksi Lontoota ja Moskovaa, jotka ovat tunnettuja kalleudestaan. Mutta jos nimenomaan juuri pariisilaiset ovat muuttamassa kaupungistaan pois, lukija tekee helposti johtopäätöksen kyseessä olevan nyt jotakin mullistavaa.

Seuraavaksi kirjoittaja tuo esiin saman ilmiön koskettavan myös suomalaisia. Kirjoittaja käyttää ilmaisua ”kaipuu”, mutta tässä, kuten muissakin diskurssianalyttisissä tutkimuksissa, kysymys on merkityseroista ja näiden erotteluista ja huomaamisesta. Kaipuu sanana sisältää romantisoitua oletettaman väljemmän maaseutuasumisen rauhasta ja luontoarvoista, mutta kirjoittaja jättää vähemmälle sen loogisen johtopäätöksen tarkastelun, että kyseessä on niin sanotusti pakkorako, koska asuminen suurkaupungeissa on niin

kallista – kaikilla ihmisillä ei ole yksinkertaisesti enää varaa asua niissä ja niihin jäämistä ei voida pitää enää vaihtoehtona. Kirjoittaja käyttää myös vahvaa eli jo edellä määriteltyä ääri-ilmaisua mökkilainojen haun ”hurjasta” kasvusta, eli muutos on niin nopeaa, että sen on oltava seuraus jostakin äkillisestä ja voimakkaasta ilmiöstä – tässä tapauksessa koronaviruksesta. Artikkelissa korostetaan lopuksi kaupunkien viehätysten vähenemisen olevan suoraan koronaviruksesta johtuvaa, mikä aikaansaa vaikutelman ainoastaan viimeisestä silauksesta jo valmiiksi taloudelliseen ahdinkoon joutumisesta kalliin kaupunkiasumisen muodossa. Kustannusten arvioidaan muodostuvan kohtuullisemmiksi harvempaan asutuilla alueilla. Kirjoittaja käyttää sanaa ”viehätys”, mikä on vetovoimaa pinnallisempi sana, vaikka todellisuudessa ihmisten halu muuttaa ja vaihtaa jopa kokonaan asuinympäristöä perustuisivatkin painavammille syille kuin pelkkään viehätukseen elää toisenlaista elämää.

5.2 Monipaikkaisuuden diskurssi

Monipaikkaisuuden diskurssissa oli löydettävissä runsaasti huomionarvoisia artikkeleita ja se nousi selkeänä esiin kaikissa niissä artikkeleissa, jotka pääosin keskittyivät kolmeen muuhun diskurssiin eli muuttoliikkeeseen, maaseutukehitykseen tai kaupunkikehitykseen. Diskurssissa etätöistä ja monipaikkaisuudesta rakennetaan kuvaa tulevaisuuden muutostrendinä. Diskurssissa argumentoidaan tulevaisuuden työnteon olevan eräänlaista jatkumoa nykyiselle poikkeustilanteelle. Monipaikkaisuuden diskurssissa argumentoidaan etenkin etätyöpaikan ja monipaikkaisuuden murroksesta nimenomaan työelämän kannalta, ja se on otettu tässä tutkielmassa omaksi diskurssikokonaisuudekseen sillä perusteella, että etätyöllä ja monipaikkaisuudella on suora yhteys Suomen aluekehitykseen ja sen tulevaisuuden suuntaviivoihin. Työ ja työntekomahdollisuudet kuitenkin määrittelevät yleisesti ottaen monen muuttohalukkuutta ja myös alueiden veto- ja pito-voimaa ja kuuluvat alueiden niin sanottuihin koviin vetovoimatekijöihin (Aro 2016, s. 6). Tarkastelun tavoitteena on tutkia tuon kehityssuunnan diskurssia ja tulkintarepertuaaria

sekä sitä, miten tämä on osaltaan vaikuttanut tai parhaillaan vaikuttaa suomalaiseen kaupunki- ja maaseutukehitykseen koronaepidemian myötävaikutuksella.

”X ajattelee koronan muuttaneen ihmisten arvomaailmaa. -Eletään varmasti muroskaudella. Uskon vahvasti posturbanistisen kauden alkuun. Siinä on oltava kuntana aallonharjalla. Pitkällä aikavälillä monipaikkatyö on tullut jäädäkseen, X uskoo. Uutena normaalina hän pitää hybridityötä, jossa työtä tehdään kotona, työpaikalla ja esimerkiksi vapaa-ajan asunnolla.”

Ilkka-Pohjalainen 5.11.2020

Diskurssissa puhuja tuo esille koronan vaikutuksen suomalaisten asenteisiin asuinseudun arvostuksen suhteen. Korostetaan näkemystä, jossa koko ihmisten arvomaailma on kokenut mullistuksen, ja jokin vanhassa ja totutussa kehityksessä on nyt saavuttanut lakipisteensä koronapandemian myötä. Puhuja käyttää voimakasta ääri-ilmaisua ”varmasti”, jolloin hän pitää täysin varmana, että tällainen muutos on parhaillaan käynnissä, ja että uusi ”post-urbanistinen” aikakausi on alkanut. Perusteluja näkemykselleen ei tuoda sen tarkemmin esille, mutta peräänkuuluttaa kuitenkin paikkakuntien pysymistä niin sanotusti hereillä, jotta ne kykenisivät sopeutumaan käsillä olevaan muutokseen ja sen uudenlaisiin vaatimuksiin. Puhujalla on diskurssissa responsiivinen ote lukijakuntaan tehtyään havaintoja työkuulttuurin muutoksesta ja soveltaa sitä asuinpaikkakehitykseen. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa responsiivisuus viittaa tapaan, jolla ikään kuin vastataan aiempiin tutkimustuloksiin tai aiempaan kehityksen tilaan eräänlaisilla vastineilla niihin, ja joilla sitten tavoitellaan ja jäädään odottamaan tähän uuteen versioon liittyviä reagoiteja. Puhutaan eräänlaisista pitkän aikavälin responsiivisista teoista.

Diskurssissa ennustetaan monipaikkatyön kehittymistä pysyväksi ilmiöksi, tosin perusteluita puhuja ei kyseiseen lopputulemaan tuo. ”Uutena normaalina” -ilmaus kilpistyy myös retorisiin keinoihin tyypillisesti kuuluvaan faktan konstruointiin. Faktan konstruoinnin olennaisena osana on diskurssianalyttisessä mielessä tutkia, millä tavoin tällaiset versiot todellisuuden olemuksesta argumentoidaan faktuaalisiksi (Jokinen & Juhila 2016,

s. 291–293). Tässä tapauksessa ”uusi normaali” on erittäin selkeä merkki yrityksestä saavuttaa tässä tapauksessa asioiden todellisuudesta kollektiivinen konsensus. Lopuksi puhuja luo vielä omaa versiotaan uudenlaisesta todellisuudesta sisältäen näihin monipaikkatyön ilmentymiin vapaa-ajan asunnot, mikä puolestaan luo kuvaa siitä, että ero työn ja vapaa-ajan välillä tulee tulevaisuudessa hämärtymään entisestään.

” - Olemme tehneet yhteistyötä Loviisan kaupungin kanssa Itätyö-verkkosivustolla. Siellä mainostetaan tällaisia ammatteja, joissa työpaikka on esimerkiksi pääkaupunkiseudulla ja täältä käsin voi suorittaa työtehtäviä huomattavasti huokeammilla asumiskustannuksilla. Koronaviruskriisin jälkeen etätyö on asia, johon on X:n mukaan syytä panostaa. (...) X uskoo, että suomalaisen aluekehittämisen kenttä muuttuu koronaviruskriisin jälkeen. – Ei ole mistään muusta puhuttu kuin kaupungistumisesta. Tämä tilanne on pelinmuuttaja. Suomalainen aluekehitys menee aivan uuteen asentoon. Siinä Pyhtään kaltainen kunta haluaa uskoa, että voi olla voittajien joukossa. ”

Loviisan Sanomat 7.4.2020

Artikkelissa esitellään jo tehtyjä toimenpiteitä sen varalta, että etätyöskentely jää pysyväksi trendiksi ja voisi parantaa pienempien paikkakuntien tulevaisuudennäkymiä. Työelämä ja digitalisaation tuomat mahdollisuudet yhdessä toteuttavat uutta monipaikkaisuuden diskurssia. Puhuja perustelee pienempien ympäristökuntien houkuttelevuutta niiden alhaisemmilla elinkustannuksilla, ja korostaa niitä käyttäen ilmaisua ”huomattavan”. Mitä enemmän edellä mainitun kaltaisia artikkeleita kirjoitetaan ja julkaistaan, se vuorostaan vahvistaa tätä diskurssia.

Puhuja käyttää ääri-ilmaisua ”ei ole mistään muusta puhuttu” kaupungistumis- ja aluekehityskeskustelua arvioidessaan, joka toteuttaa esitetyn kuvan säännönmukaisuutta, mikä puolestaan lisää sen vakavasti otettavuutta (Jokinen 2016, s. 362–363). Puhuja ilmaisee kenties jonkinlaista epätoivoa keskustelukulttuurin yksipuolisuudesta

käyttämällä tuota ääri-ilmaisua. Seuraavassa lauseessa korostuu puhujan toiveikkaus muutoksesta tuohon yksipuolisuuteen, ja suhtautuu optimistisesti koronakriisin aikaansaamiin vaikutuksiin tulevaisuudessa. Jälleen ääri-ilmaisu ”aivan uuteen uskoon” pyrkii saamaan vakuuttavuutta ja koettaa saada näin yleisönkin uskomaan asiaan. Lopuksi puhuja esittää toiveen, että Pyhtään kunta pysyisi mukana tuossa muutoksessa ja olemaan ”voittaja”, mikäli vain tehdään oikeita valintoja. Voittajista puhuminen lisää diskurssia, jonka mukaan aluekehitys ja ylipäättään kehityksessä mukana pysyminen on kilpailu etenkin pienemmille kunnille, jossa on vain joko voittajia tai häviäjiä.

”Monikirjoiseen tapaan hahmottaa aluekehitystä Suomessa liittyy voimakkaasti monipaikkaisuus. Se tarkoittaa mahdollisuutta elää ja olla eri alueilla. (...) Monipaikkaisuuden tunnistamisen on arvioitu muuttavan väestö- ja aluekehityksen kuvan Suomessa. (...) Suomalaisilla on X:n mukaan arvopohja, joka tukee monipaikkaisuutta. Selvä enemmistö eli 85 prosenttia on sitä mieltä, että jokaisella pitäisi olla oikeus asua siellä, missä itse haluaa.”

Pyhäjokiseutu 2.12.2020

Artikkelissa alleviivataan monipaikkaisuuden merkitystä alueellisen Suomen hahmottamisessa. Luodaan kuvaa, että suomalaisia ei ole jaettavissa ainoastaan kaupunkilaisiin ja maalaisiin, vaan että on muodostunut uudenlaisia tapoja olla ja elää Suomessa sen eri alueilla. Tätä alleviivausta ilmentää ilmaisu ”voimakkaasti”, joka on laskettavissa faktuaalisuuden vaikuttavuutta korostavaksi ääri-ilmaisuksi. Toisessa lauseessa puhutaan monipaikkaisuuden tunnistamisesta, mikä ilmentää konkreettisesti havaittua muutosta edellä mainitsemaani aluekehitykseen perinteisesti liitettyyn dualismiin. Yleisölle tulee mieluinen kuva, että ei olla aikaisemmin riittävästi havaittu tai tehty edes mahdolliseksi tällaista kehityssuuntaa. Lisäksi artikkelissa luodaan diskurssia, jonka mukaan tämä tunnistaminen tulee olemaan niin mullistavaa, että se muuttaa koko suomalaisen väestö- ja aluekehityksen kentän. Diskurssissa vedotaan arvopohjaan, jota monipaikkaisuuskehitys mukailisi. Tällainen arvopohjaan vetoaminen on klassinen vallankäytön väline ja tiedon merkityksellistämisen tapa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, s. 53–54). Lopuksi artikkelissa

vedotaan jälleen numeerisiin lukuihin, minkä avulla aiemmin todetun mukaisesti koetaan vedota asiaintilojen todelliseen luonteeseen lukuihin perustuvilla faktillisilla ominaisuuksilla. Viimeisenä lauseessa vedotaan ihmisen oikeuteen asua siellä, missä haluaa. Diskursseihin, retoriikkaan ja niiden analysointiin kytkeytyvän argumentaation yksi merkittävimmistä ulottuvuuksista on puhuja-yleisösuhde. Se merkitsee, että puhe tai teksti on aina suunnattu jollekin. Monesti jollekin, joka pyritään sitouttamaan yhteisiin näkemyksiin retoriikan keinoin (Jokinen 2016, s. 339–340). Artikkelissa puhuja käyttää myös toista tehokasta retorista strategiaa, kategorisointia, yrittäessään saada yleisön vakuutuneeksi asioiden tilasta. Tähän viittaa määritelmä ”selvä enemmistö”, eli samaa mieltä olevat, jolloin vastapuoli on ymmärrettävissä tästä kategoriasta poikkeavaksi tai epänormaaliksi (emt s. 340–342).

”Tulevaisuus näyttää kylien ja maaseudun kannalta valoisammalta kuin pitkään aikaan. Monipaikkaisuudesta puhutaan nyt enemmän kuin koskaan. Esimerkiksi city-maalaiset ovat ilmiö, joka on kiinnostanut paljon mediaa. Citymaalaisuudella tarkoitetaan henkilöitä, jotka valitsevat maaseudun ja kaupunkiasumisen parhaat puolet. Citymaalainen voi omistaa asunnon maaseudulla ja vuokrata pientä asuntoa suuren kaupungin keskustassa. Ilmiö yleistyy, sillä maaseudulla on runsaasti tilavia ja edullisia asuntoja. Ongelmana on kankea väestörekisteri, joka sallii ihmiselle vain yhden virallisen osoitteen. Monipaikkaisuus on paljon yleisempää, kuin väestötiedot osoittavat, sillä tilastot eivät tunnista kahden osoitteen kansalaisia. Tämän vuoksi väestöennusteet antavat maaseudun väestötilanteesta todellisuutta synkemmän kuvan, sekä vinouttavat julkista keskustelua ja poliittista päätöksentekoa.

Kotiseudun Sanomat 13.5.2020

Artikkelissa luodaan kuvaa maaseudun ja haja-asutusalueiden paremmasta tulevaisuudesta monipaikkaisuuden myötä. Toisessa lauseessa korostetaan ilmiön ajankohtaisuutta ja alleviivataan sen ympärillä olevaa pöhinää ääri-ilmaisulla ”enemmän kuin koskaan”. Lause henkii aiemman representaation murtumista maaseutu- ja kaupunkiasumisen

diskurssista. Aluekehityksen kuvaa on tullut muokkaamaan kolmaskin tekijä. Pietikäisen ja Mäntysen (2009, s. 61–63) mukaan tällaiset vastakuvat ja -diskurssit pyrkivät saavuttamaan näkemykselleen asemaa ja murtamaan vallalla olevia käsityksiä. Diskurssissa luodaan kuvaa, että tämä muutos kiteytyy maaseutu-asujan ja kaupunkiasujan hybridiin, citymaalaiseen. Tähän kiteytyy myös diskurssien kyky luoda ja rakentaa identiteettejä. Pietikäisen ja Mäntysen (2009, s. 63) mukaan identiteetit ovat keskeisiä merkitysvoiman kohteita diskurssintutkimuksessa representaatioiden ohella. Kirjoittaja erityisesti korostaa, että media on kiinnostunut citymaalaisuuden ilmiöstä, millä rakennetaan kuvaa uuden ilmiön voimakkuudesta. Kirjoittaja viittaa väestörekisterin toimintaan sanalla ”kankea”, joka negatiivisena ilmaisuna on eräänlainen tehostevaikutus asian tärkeydelle – asiat eivät kirjoittajan mielestä ole ajan tasalla. Lause jatkuu ilmaisulla ”sallii vain yhden osoitteen”, jossa on uhrituva sävy. Suojasen (1997, s. 80–84) kokoaman vallan viestinnän strategioiden listan mukaan kyseessä voi olla syyllistämisen strategia, joka ilmaisee taustalla vaikuttavat piilotavoitteet esimerkiksi päämääränä edistää kaksoiskuntalaisuutta. ”Salliminen” indikoi jonkin asian olevan toisen, tässä tapauksessa lainsäätäjän, hyväntahtoisuuden varassa. Lisäksi vedotaan monipaikkaisuuden olevan luultua yleisempää, mikä on sekin tehokeino lisätä monipaikkaisuutta puolustavan retoriikan voimaa. Viimeisessä lauseessa kirjoittaja selittää maaseudun kehityksen olevan todellisuutta synkempää johtuen nyky menetelmin saaduista väestöennusteista. Kirjoittaja rakentaa kuvaa, että julkinen keskustelu ja poliittinen päätöksenteko voisivat näyttää toisenlaisilta, mikäli asiat olisivat toisin. Sanavalinta ”vinouttaa”, kertoo ettei kirjoittaja koe nykymallia oikeudenmukaiseksi.

”– Isoin uusi asia on se, että aluekehitys on paljon monisyisempää, kuin meillä valtajulkisuudessa on ollut esillä, kertoo Luken tutkimusprofessori X. (...) – Kun katsoo tarkemmin, missä ihmiset oikeasti ovat, missä he toimivat ja millä tavalla se vaikuttaa eri alueiden talouksiin, kuva on aivan toisenlainen kuin julkisuudessa. (...) – Emme kiistä, etteikö vakituinen asuminen olisi keskittynyt kaupunkeihin, mutta me tuomme siihen oheen tiedon, että meillä on yhtä aikaa olemassa hyvin vahva vastakaupungistumisen virta, hän jatkaa. Monipaikkaisuus tarkoittaa sitä, että

ihmiset liikkuvat säännöllisesti esimerkiksi kodin ja vapaa-ajan asunnon välillä. – Silloin me yliarvioimme kaupunkien vakinaista asutusta ja aliarvioimme kakkoskotiin paikkakunnilla asumista.”

Uusimaa 9.4.2020

Diskurssissa rakennetaan kuvaa aluekehityksen olleen aiemmin liian yksioikoinen. Puhujan sormi osoittaa valtajulkisuuteen, mutta jättää kuitenkin lukijan arvioitavaksi, mitä kaikkia tahoja tämä voisi sisältää. Puhuja luo ilmaisun ”kun katsotaan tarkemmin” kautta vaikutelman, että aluekehitystä ja väestön liikehdintää on tähän mennessä tulkittu liian suurpiirteisesti. Tätä vaikutelmaa tukee myös samassa lauseessa esiintyvä tehostekeino ”missä ihmiset oikeasti ovat”. Lauseen lopussa puhuja vielä erikseen korostaa tuon tarkemmin tutkitun kuvan olevan ”aivan toisenlainen kuin julkisuudessa”. Tässäkin ilmaisu ”aivan toisenlainen” on ääri-ilmaisu, mikä vihjaa puhujan olevan tyytymätön siihen kuvaan, mikä nykyisestä aluekehityksestä on luotu.

Seuraavassa lauseessa puhuja pehmittelee ristiriitaa julkisuudessa esiintyneisiin asiantuntija-arvioihin nähden kaupunkikehityksen ylivoimaisuudesta, ja kuvaa uuden vasta-kaupungistumisen trendin kulkevan nykyisen kaupunkikehityksen rinnalla. Puhuja kuitenkin korostaa asian merkitystä liittämällä sanomaansa ääri-ilmaisun ”hyvin vahva”, mikä osoittaa, että ei ole itsestään selvää kaupungistumisen jatkuvan nykyvauhtia. Lopuksi artikkelissa vedotaan monipaikkaisuuden tunnustamiseen ja tunnistamiseen tasapainoisempaan aluekehitykseen vedoten, jossa resursseja suunnattaisiin sinne, missä niitä todella tarvitaan. Puhujan mielestä nämä panostukset eivät nykyisellään ole tasapainossa.

5.3 Maaseutukehityksen diskurssi

Kolmas aluekehitystä käsittelevistä diskursseista oli selkeänä kokonaisuutenaan maaseutukehityksen diskurssi. Diskursseissa oli havaittavissa trendi, jossa maaseudun ja niin sanotusti taantuvien alueiden toimijat suhtautuivat toiveikkain odotuksin koronakriisin mahdollisesti tuomiin muutoksiin väestökehityksessä mm. etätyön ja monipaikkaisuuden muodossa. Yleisesti ottaen maaseutuasumista käsiteltiin monesti vakuuttelevaan retoriikkaan lukeutuvan kontrastien käytön kautta, missä luonnollisesti kaupunkiasuminen nähtiin maaseutuasumisen vastakohtana.

Maaseutuasumisen ja maalle muuton verrokki-ilmaisuksi on viime aikoina käytetty sanaa vastakaupungistuminen. Ihmisten kuitenkin yhä valuessa enenevässä määrin kaupunkiseuduille maaseudut ovat yrittäneet pärjätä tuossa kilpailussa erilaisten imagollisten kilpailuetujen ja etuuspakettien avulla. Nämä keinot ovat kuitenkin jääneet tuloksiltaan ja vaikutuksiltaan lyhytaikaisiksi. (Zimmerbauer 2008, s.66–67). Zimmerbauerin (2008, s. 30) mukaan parasta imago työtä on alueen myönteinen kehitys sekä ennen kaikkea tästä kehityksestä tiedottaminen, mikä vuorostaan korostaa epäsuorasti sosiaalisen konstruktion merkitystä aluekehityksessä. Hän käyttää tällaisesta puheesta nimitystä aluepuhunta. Luonnonvarakeskuksen laatiman Maaseutubarometrin 2020 mukaan monipaikkaisuus on kasvussa. Tämä tarkoittaa maaseudulle hyviä uutisia, sillä sen käyttökapasiteetti on nousemassa. Se tarkoittaa maaseutualueiden uudenlaista hyödyntämistä, uutta tuleamista, ja voi elävöittää sitä uudella tavalla. Koska teknologian kehityksestä johtuen ihmiset eivät ole enää yhtä sidottuja tiettyihin fyysisiin paikkoihin niin paljon kuin aikaisemmin, heillä on paremmat mahdollisuudet valita mieleisensä paikat niin asua, työskennellä kuin viettää vapaa-aikaa haluamallaan tavalla. Tässä diskurssiluokassa tutkitaan, millaista aluepuhuntaa maaseutuasumisesta ja -kehityksestä käydään sanomalehdissä, ja mitä havaintoja tuon puhunnan sävyistä ja diskursseista voidaan tehdä.

”Vastakaupungistuminen tarkoittaa vapaaehtoisuuteen ja arvoihin perustuvaa muuttoliikettä pois päin isoista kaupungeista, usein läheiselle ydinmaaseudulle. Ilmiötä kiihdyttävät verkkokaupan ja etätyön mahdollisuudet, kaupunkiasumisen

kalleus, levottomuus, ruuhkaisuus ja lieveilmiöt sekä muuttuvat asenteet ja kaipuu luonnon äärelle.”

Tyrvään Sanomat 3.12.2020

Artikkelissa painotetaan jälleen arvopohjan merkitystä uudenlaisen vastakaupungistumisen ilmiön yhteydessä. Rakennetaan kuvaa, että aivan kuin lainsäädäntökin muuttuu ihmisten arvokäsitysten muutosten myötä, niin myös aluekehitys heijastelee ihmisten arvomaailman muutoksia – hieman jälkijunassa tosin. ”Läheiselle ydinmaaseudulle” -ilmaisuu kuvastaa ihmisten kaipuuta tavallista kauemmaksi kaupunkien vilinästä, tätä alleviivaa tehostesana ”ydin”. Ydinmaaseutu voidaan mieltää olevan kaukana niin joukkoliikenteestä kuin kaupungeille ominaisesta muustakin hälinästä, sisältäen kuitenkin varauksen ”läheiselle”, mikä luo kuvaa, ettei kuitenkaan haluta muuttaa kovin kauaksi kaupunkien tarjoamista palveluista.

Suomen ympäristökeskus SYKE:n (2020) mukaan ydinmaaseutu tarkoittaa vahvaa alku- tuotannon aluetta tai monipuolista ja tiivistikin asutettua maaseutua, joka on etäällä suurista kaupunkikeskuksista ja näitä ovat erityisesti maatalousvaltaiset alueet. Artikkelissa puhutaan vastakaupungistumiskehityksen puolesta argumentoimalla nykyteknologian mahdollistaman uudenlaisen maaseutuasumisen puolesta sekä argumentoimalla kaupunkiasumista vastaan, jota perustellaan elämänlaatua alentavilla tekijöillä kuten levottomuus ja ruuhkaisuus.

”Etätöihin tottuminen lisännee pysyvästi etätöitä tekevien määrää. Näin se vaikuttaa myös asumisjärjestelyihin. Maalle muuttaminen voi lisääntyä ja väen pakautuminen kaupunkeihin vähentyä. Suomessa kehityksen kuva on ollut, että suuret keskuskaupungit vetävät väkeä ja kehittyvät, kun taas pienet maaseudun muuttotappiokunnat kuihtuvat kohti kuolemaa. Toisaalta on tutkimuksia, joiden mukaan pelkät väestötilastot antavat liian mustavalkoista kuvaa, kun ihmisiä tilastoidaan vain vakituisen asuinpaikkansa mukaan (Karjalainen 9.4). (...) Nuorten

aikuisten halukkuus maallemuuttoon on eri tutkimusten mukaan lisääntynyt. Maaseudulla on helpompi pitää välimatkaa toisiin. Asuminen on halvempaa kuin kaupungeissa. Omavaraisuuden arvostus kasvaa, kun mahdollisuudet siihen paranevat.”

Karjalainen 20.4.2020

Myös tässä artikkelissa luodaan kuvaa maaseutuasumisen uudesta tulemisesta etätyöskentelyn johdosta. Tämä puolestaan rakentaa ajatusta, jonka mukaan työn perässä muuttaminen olisi merkittävin syy asua kaupunkiseudulla. Kun fyysistä läsnäoloa ei enää digitalisaation myötä työpaikoilla tarvita, ihmiset muuttaisivatkin rauhallisemmille ja kustannuksiltaan edullisemmille seuduille. Kirjoittaja huomauttaa Suomen aluekehityksestä annettua kuvaa kasvavien keskuskaupunkien ja hiipuvien maaseutukuntien näyttämönä. Toisessa virkkeessä myös puhutaan neutraalisti keskuskaupunkien kasvusta, kun taas maaseudun kohtaloa kuvaillaan jokseenkin dramaattisin sanankääntein ”kuihtuvat kohti kuolemaa”. Rivien välistä on luettavissa, että asia on surullinen ja suorastaan yhtä vääjäämätön kuin kuolema. Artikkelissa viitataan myös muihin tehtyihin tutkimuksiin, jotka puoltavat aluekehityksestä annettua liian yksipuolista kuvaa. Tämä lausahdus on omiaan vahvistamaan edellä käsitellyn monipaikkaisuuden kehityksen diskurssia ja sen olevan kolmas tekijä suomalaisessa aluekehityksessä kaupunkiasumisen ja maaseutuasumisen ohella.

Artikkelissa korostetaan erityisesti tietyn väestöryhmän, nuorten aikuisten, halukkuutta muuttaa maalle. Nuoret aikuiset nähdään useimmiten etenkin muuttotappiopaikkakunnille arvokkaina resursseina, etenkin mikäli he päättävät perustaa paikkakunnalla perheen ja lisäävät näin paikkakunnan väestönkasvua. Väitteelle haetaan uskottavuutta nojaamalla ”eri tutkimuksiin”, esimerkkejä ei tutkimuksista ole artikkelissa mainittu. Seuraavaksi artikkelissa luetellaan syitä, joiden kautta tätä nuorten aikuisten halua muuttaa maalle perustellaan. Toisessa virkkeessä korostetaan välimatkan pitäminen toisiin olevan helpompaa, mikä viittaa koronaviruksen kaltaisten epidemioiden kannalta varautumisiin tulevaisuutta ajatellen, tai muutoin suomalaisille ominaiseen mieltymykseen asua

väljemmin. Artikkelissa argumentoidaan myös edullisemmän maaseutuasumisen puolesta, mitä perustellaan kalliimpaan kaupunkiasumiseen peilaten. Lopuksi perustellaan maallemuuttohaluja omavaraisuustrendillä, joten tässä luodaan kuvaa ekologisemman elämäntavan kasvun puolesta.

”Uutinen kesältä kertoi, että Suomessa on havaittu kohtalainen muuttopiikki: ihmiset muuttavat nyt pois isoista kaupungeista kohti väljempiä kuntia. Ilmiö alkoi keväällä, kun koronakriisi oli pahimmillaan. Asiantuntijat pohtivat, että juuri koronakriisi aiheutti monelle halun päästä pois ahtaista kaupungeista. Joillekin koronakoettelemukset olivat pääsyy muutolle, toisille ne antoivat viimeisen tönäisyn jo pitkään kyteneiden muuttohaaveiden toteuttamiselle. Jotkut taas kokevat, että maalla yksinkertaisesti on mukavampi asua, oli korona tai ei. (...) – Heti, kun koronahomma alkoi, Helsingissä tuntui siltä, että se rajoitti arkea tosi paljon. Lähdimme suvun mökille maalle, kun kaupungissa olo ei tuntunut hyvältä. Oma elämä rajoittui kerrostalokämppään.”

Helsingin Sanomat 6.9.2020

Kirjoittaja myötäilee muuttoliikediskurssia viitaten uutisointiin muuttopiikistä. Lauseeseen on sisällytetty kaksi näitä alueita kuvailevaa adjektiivia, isot kaupungit ja väljemmät kunnat. Seuraavaksi sen kerrotaan asiantuntijoiden mukaan johtuvan koronaepidemiasta. Isoissa kaupungeissa on enemmän ihmisiä, joten ihmiset hakeutuvat tilavampiin pikkukuntiin, jossa välimatkaa toisiin on helpompi pitää. Samassa lauseessa kaupunkiasumista kuvaillaan sanalla ”ahdas”. Kuten tiedettyä, kaupungit ovat tavallisesti tiiviisti asuttuja, ja myöskin pinta-alaltaan kuntia laajempia. Tässä yhteydessä sinänsä neutraali adjektiivi ”iso” saa negatiivisen vivahteen, etenkin kun samassa yhteydessä puhutaan ahtaista kaupungeista. Artikkelissa rakennetaan isojen ja ahtaisten kaupunkien kuvaa, sekä toisaalta väljemmän ja mukavamman maaseutuasumisen kuvaa. Tämän voi nähdä suostuttelevan ja vakuuttelevan retoriikan keinoihin kuuluvana kontrastiparien luomisena. Yleensä kirjoituksissa tai puheissa siitä, jonka kannalla puhuja tai kirjoittaja on,

käytetään kauniimpia ja positiivisempia ilmaisuja, kun taas toinen vaihtoehto asetetaan huonompaan valoon negatiivisemmin ilmauksin (Jokinen 2016, s. 365).

Kirjoittaja pohtii, että toisille korona oli avainasemassa muuttopäätöksen suhteen, toisille se tiesi viime silausta ja rohkaisua pitkään kypsyneelle ajatukselle maallemuutosta. Kolmas perustelu koski yleistä maaseudun paremmuutta kaupunkiasumiseen nähden.

”Nuoren lähteminen kaupunkiin kotipaikkakunnaltaan on X:n mukaan normaaliksi mielletty päätös, jonka katsotaan symboloivan elämässä eteenpäin menemistä. Harvaan asutuille alueille jäävien nuorten miesten haastatteluista hän on havainnut, että moni mieltää ratkaisunsa vapauden kautta. Maaseudulla on vapaus tehdä niitä asioita, joita pitää mieluisana: vaikkapa korjailta ja laittaa autoja. Elämä ei siis määräty jonkin puuttumisen, vaan vahvan, itse tehdyn valinnan kautta. (...) Puhe maaseudusta vain kurjistuvana alueena surettua maatalousyrittäjä X:ää. – Kaikki ei mahduta asumaan kaupunkiin. Toivon, että ihmisille annettaisiin mahdollisuus asua siellä, missä haluaa.”

Kaleva 6.1.2020

Artikkelin alussa kuvaillaan nykyistä, normaaliksi miellettyä elämänsuuntaa, jossa nuoret muuttavat aikuisuuden kynnyksellä kaupunkiin tyypillisesti töiden tai opiskeluiden perässä. Tässä korostuu vaihtoehtottomuuden diskurssi, maaseudulle jäämistä ei pidetä vaihtoehtona, mikäli haluaa niin sanotusti menestyä elämässään. Artikkelissa rakennetaan kuvaa, että niihin nuoriin, jotka jäävät, suhtaudutaan kenties jonkinlaisin säälinsekkaisiin tuntein. Seuraavaksi artikkelissa tuodaan esille, että nämä nuoret kuitenkin itse arvostavat vapautta melko korkealle, koska voivat toteuttaa itseään vapaammin maaseudulla asuessaan. Tästä voimme johtaa vasta-argumentin, että kaupunkiasumista pidetään näiden nuorten osalta jotenkin rajatumpana ja kaupunkilaisuutta yleensäkin ahtaampaan muottiin sitovana. ”Jonkin puuttuminen” viitanee tässä yhteydessä kaupunkien tarjoamiin vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin ja elämyksiin, joista näiden nuorten

miesten nyt teoriassa ajatellaan jäävän paitsi. Tästä johdettu vasta-argumentti kuuluisi, että kaupungissa asuvat nuoret jäävät paitsi maaseutuasumisen tuomasta vapauden tunnusta ja omavaltaisuudesta.

Artikkelin lopussa mukaillaan diskurssia, jonka mukaan maaseutuasuminen on laskeva trendi, jossa ei ole tulevaisuutta. ”Vain kurjistuvana alueena” -ilmaisuu- den diskurssia alueesta tai asumismuodosta, joka on parhaat päivänsä jo nähnyt. Kurjistuminen viittaa kehityskulkuun, jossa palvelut ja ihmiset yksi toisensa jälkeen päättävät jättää maaseudun taakseen. Lopuksi artikkelissa haastateltu maatalousyrittäjä ilmaisee huolensa ahtaaksi käyvistä kaupungeista. Viimeisenä hän toivoo, että ihmiset saisivat mahdollisuuden päättää asuinpaikkansa. Virke antaa ymmärtää, että tämä ei nykyisellään toteudu, vaikka asumisen vapaus onkin turvattu Suomen perustuslaissa. Nyt artikkelissa haastateltu luo kuvaa, että tämä ei käytännössä ole mahdollista, vaikka se teoriassa olisikin. Sanavalinta ”annettaisiin mahdollisuus” viittaa, että tämä mahdollistaminen on jonkun toisen tahon, kuin yksilön itsensä, käsissä. Haastateltu vetoaa myös kollektiivisesti ”ihmisiin” ja rakentaa näin kuvaa, että koettu tunne ei ole vain hänen itsensä, vaan hän ikään kuin puhuu niiden puolesta, joille maalla asuminen ei syystä tai toisesta ole mahdollista, vaikka halua olisi.

”Keskittymisen väliaikainen keskeytyminen tuo maakunnille ja maaseutualueille aikalisän, jonka ne voivat käyttää oman viestin kirkastamiseen tai tehdä elinvoimaa lisääviä päätöksiä. ”Momentum on niillä maakuntakeskuksilla ja osalla seutukaupungeista, jotka pystyvät yhdistämään kaupunkien ja maaseudun parhaat puolet, X sanoo. – Keskuksesta hakeudutaan pikkuisen rauhallisempaan ympäristöön, mutta kuitenkin pendelöintietäisyydelle työpaikoista. Ajatusta tukee Valtioneuvoston tilaama tutkimus alueellisesta liikkuvuudesta. Sen mukaan kaupunkien lähellä sekä ydinmaaseudulla on kuntia, joiden työttömyys on matala ja työmarkkinat näyttävät toimivan jopa paremmin kuin kaupungeissa. Harvaanasutulle maaseudulle tutkimus ei anna paljoa toivoa. – Tarvitaan sujuvaa liikkumista,

koulutusmahdollisuuksia yhdistettynä hyvään asuinympäristöön. Sellaisilla alueilla on aika hyvä mahdollisuus taistella kasvukeskusten imua vastaan, X miettii.”

Maaseudun Tulevaisuus 30.3.2020

Artikkelin alussa puhutaan keskittymisestä, jolla kirjoittaja viitanee sekä palveluiden että asumisen keskittymiseen. ”Aikalisä” viittaa pitkään jatkuneeseen samankaltaiseen tilanteeseen, joka nyt vaatii uudelleenharkintaa, ja jonka maaseutualueet voivat tässä diskurssissa käyttää nyt hyväkseen. ”Oman viestin kirkastaminen” antaa aiheita olettaa, että maaseutukunnat eivät ole panostaneet riittävästi omaan potentiaaliinsa houkutella tai pitää asukkaita, tai etteivät ne muutoin pidä tarpeeksi ääntä itsestään lisätäkseen alueen yleistä toimeliaisuutta ja eläväisyyttä. Artikkelissa haastateltu korostaa maaseutualueiden kuntien omaa vastuuta pysyä kehityksessä mukana. Siihenkin on olemassa tosin melko rajatut mahdollisuudet, mutta Halosen (2016, s. 125) mukaan on havaittu, että pienempien paikkakuntien mainetyöllä ja markkinoinnilla on kuin onkin merkitystä ja se on tärkeässä roolissa osana kehittämistoimenpiteitä.

Diskurssissa rakennetaan kuvaa, jossa ihmiset haluavat osansa sekä kaupunkikeskusten palveluista ja työpaikoista, että maaseutualueiden rauhasta ja puhtaudesta. Harvaan asuttujen maaseutualueiden osalta diskurssi jatkaa tässä artikkelissa alavireistä linjaansa, jossa korostetaan niiden ennustetta kertomalla, ettei niillä ole paljoa toivoa. Lopuksi artikkelissa haastateltu linjaa muutoksessa hyvin pärjäävän seudun ominaisuuksia, mihin kuuluvat hyvät liikenneyhteydet, koulutusmahdollisuudet sekä miellyttävä asuinympäristö. Tämä viittaa siihen, että harvaan asutuilla seuduilla nämä ovat puutteelliset, ja koska suurimmalla osalla ihmisistä on olemassa tietyt vaatimukset asuinsijojensa suhteen, eivät ne ole valmiita näistä joustamaan eivätkä siksi tahdo asettua harvaan asutuille alueille.

5.4 Kaupunkikehityksen diskurssi

Kaupunkikehitys oli neljäs selkeä aineistosta esiin noussut diskurssiluokka. Aineistosta oli päällimmäisenä havaittavissa, että liikehdintään aluekehityskentällä on nyt havahduttu, ja epätietoisuus koronakriisin vaikutusten osalta olivat omiaan herättämään kysymyksiä tulevista niin asiantuntijoiden kuin tavallisten kansalaisten osalta. Kaupunkikehityksen diskurssi käsittää myös muut kaupunkiseudut kuin ainoastaan ”etelän kasvukolmion”, ja siksi niihin liittyvässä aineistossa oli huomattavia päällekkäisyyksiä kolmen muun käsittelemäni diskurssiluokan kanssa. Kuitenkin, kun kaikki niistä liittyvät toisiinsa, on niitä mahdotonta käsitellä toisistaan irrallisina kokonaisuuksina. Väistämättömänä näyttäytyvä pääkaupunkiseudun imu rakensi osaltaan toivottomuuden diskurssia muualla Suomessa. Koetaan, ettei tuota kehitystä voida muuttaa.

Aineistosta oli huomattava, että jotkin tahot argumentoivat sen puolesta, että kaupungistuminen jatkuu entisenlaisena, eikä ole syytä tehdä liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä viime aikaiseen monipaikkaisuuden kehityksen kannalta, ja argumentoidaan mieluummin siihen tukeutuen, että kaikki jatkuu kuten tähänkin saakka. Esimerkiksi Soininvaaran (2019, s. 22) mukaan teknologinen kehitys on kiihdyttänyt kaupungistumista entisestään, toisin kuin on ennustettu. Samaan tietoon vedottiin esimerkiksi edempänä käsiteltävässä Ilkka-Pohjalaisen artikkelissa. Yhdessä tämän diskurssiluokan artikkelissa Helsinki koettiin vieraana, ja sinne kirjoittaja oli muuttanut ainoastaan työn perusteella. Se osaltaan rakentaa kuvaa, että kasvavat kaupungit jäävät vaille monien arvostamaa idylliä ja inhimillisyyttä. Mikäli kaupungeja kehitetään ainoastaan tuottavuuden ja kilpailukyvyn näkökulmasta, on vaarana, että asukkaiden kannalta tärkeät sosiaaliset elementit jäävät vähemmälle huomiolle tai niitä pidetään toisarvoisina. Nämä sosiaaliset ulottuvuudet toisaalta ovat kaupunkien sisintä olemusta (Soininvaara 2019, s. 19). Väljyyden kaipuuseen taas on liitettävissä suomalaisille ominainen runsaan henkilökohtaisen tilan tarve, joka heijastuu myös vaatimukseen kaupunkiasumisen suhteen.

”Muuttoliiketutkija X ennusti jo keväällä, että koronakriisi saattaa lisätä muuttoa kaupungeista pois. (...) Hänen mukaansa Suomessa on nyt käynnissä kolmenlaista muuttoliikettä: edelleen jatkuvaa suurkaupungistumista isoihin yliopistokaupunkeihin ja sub-urbanisaatiota eli esikaupungistumista suurten kaupunkien kehysalueelle. Kolmas liike on vastakaupungistuminen kaiken 2010-luvun keskittymisen jälkeen. -Korona on toiminut laukaisevana tekijänä kahdessa jälkimmäisessä, erityisesti vastakaupungistumisessa, X pohtii. Vastakaupungistumisen virrat ovat pieniä verrattuna suur- ja esikaupungistumisen virtoihin, X huomauttaa. Ne ovat silti merkkejä pinnan alla olevista piilevästä muutoksista.”

Helsingin Sanomat 6.9.2020

Kuten kolmessa muussakin edellä käsitellyssä diskurssiluokassa, myös kaupunkikehityksen diskurssissa yksi olennainen tekijä on koronakriisi. Artikkelissa esitetään näkemys, jonka mukaan kaupungistumiskehitys on osoittanut hidastumisen merkkejä tai se on muuttanut muotoaan. Yliopistokaupungit vetävät väkeä entiseen malliin ja niiden lisäksi muut suuret kaupunkikeskukset laajenevat. Myös tässä huomioidaan vastakaupungistuminen, joka rakentaa kuvaa, että nyt eletään jonkinlaisessa taitekohdassa. Myös kaupungistumista koskevissa diskursseissa osin tunnustetaan ihmisten halu asua väljemmin, joka ilmenee konkreettisesti nyt vastakaupungistumisen ilmiönä, joskin pienemmissä määrin artikkelin mukaan. Artikkelissa luodaan kuvaa, että vastakaupungistuminen on jo pitkään kytenyt vastareaktio keskittymiskehitykselle. Sanana ”vastakaupungistuminen” luo kuvan, että elinympäristöltä halutaan nyt jotain muuta. Tuota muuta ei kenties voida saavuttaa kaupungissa asumalla. Näin ymmärrettynä vastakkainasettelu kaupungin ja maaseudun välillä on ihan ymmärrettävää, koska ne monesti edustavat päinvastaisia olosuhteita ihmisten asuinympäristössä. Vastakkainasettelussa on kyse myös diskursseille tunnusomaisesta tavasta toteuttaa eri ideologioita ja havaita niiden keskinäiset suhteet (Pietikäinen & Mäntynen 2009, s. 59).

Artikkelissa haastateltu toteaa, että korona on toiminut ”laukaisevana tekijänä”, mikä viittaa siihen, että taustalla kehityksessä on jo alun alkaen kytenyt jonkinlaista jännitystä, joka on kumuloitunut vuosien saatossa. Vaikka koronakriisi onkin aiemmin kuvatulla tavalla joillekin ollut artikkelin sanoin ”viimeinen tönäisy” muuttaa väljemmin asutulle seudulle, on myös huomioitava yhtäaikainen digitaalisuuden kehittyminen, sillä sekin on tehostunut ja muuttunut paljon vuosikymmenessä. Minkä digitalisaatio nyt mahdollisti, siihen koronakriisi vielä rohkaisi.

Lopuksi artikkelissa kiinnitetään huomiota ”pinnan alla oleviin muutoksiin”. Se, että diskurssissa rakennetaan kuvaa siihen, että tällainen kehitys nähdään pinnan alla eli hieman piilevänä antaa olettaa, että kyseessä on ilmiö, joka vain odottaa varsinaista pinnalle tulemistaan tai että se voisi sisältää jonkinlaisia patoumia ja on valmis aikaansaamaan jonkin uuden ilmiön.

”Väestön ikääntyminen, laskeva syntyvyys ja työikäisten määrän hupeneminen koskettavat koko Suomea, mutta erityisen voimakkaasti rakennemuutoksen vaikutukset näkyvät kaukana kasvukeskusten vaikutuspiiristä, Itä- ja Pohjois-Suomessa. Myös monet Imatran seudun verrokkikaupungeista menettävät asukkaita etenkin pääkaupunkiseudulle. Väkiluku on laskusuunnassa myös Savonlinnassa, Riihimäellä, Raahessa, Raaseporissa ja Sastamalassa. Etelän kasvukolmion sisällä sijaitsevat Vihti, Kangasala, Lempäälä ja Raisio kasvavat sen sijaan Helsingin, Tampereen ja Turun imussa.”

Uutisvuoksi 13.3.2020

Artikkelissa luetteloidaan ensin yleisimpiä syitä, miksi monet suomalaisista seuduista ovat jonkinasteisissa vaikeuksissa laskevan väestömäärän ja sitä kautta yleisen kasvun ja kehityksen suhteen. Tämä jatkaa osaltaan aluekehityksessä vallalla olevaa diskurssia pääkaupunkiseudun ylivoimaisuudesta. Se, että artikkelissa painotetaan erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomea, johtuu paitsi tilastollisista tosiasioista, niin voimistaa myös entisestään

käsitystä niistä hiipuvina ja kehityksestä jälkeen jäävinä maakuntina. Artikkelissa nimetyt paikkakunnat saavat siten lisää vahvistusta laskusuuntaisesta tilanteestaan, kun taas ”etelän kasvukolmion” sisällä sijaitsevat kunnat saavat taas lisää huomiota kuntina, joilla menee paremmin. Jokainen maininta mm. sanomalehdissä tai ylipäätään julkisessa keskustelussa jommassakummassa valossa, hiipuvana tai kasvavana seutuna, lisää kerroksia niistä luotuun mielikuvaan. Sosiaalisen konstruktion kierre on valmis.

Maininta etelän kasvukolmiosta ylläpitää konsensusta yleisesti menossa olevasta kehityssuunnasta. Myös tällainen konsensuksen tuottaminen ja ylläpitäminen katsotaan suostuttelevan retoriikan keinoksi (Jokinen 2016, s. 350). Sama lause sisältää myös toisen paljon puhuvan ilmaisen – olla jonkun imussa. Artikkelissa on käytetty myös suostuttelevan retoriikan keinoihin kuuluvaa kontrastiparien käyttöä: hiipuva Itä- ja Pohjois-Suomi vastaan Etelä-Suomen kasvukolmio ja sen imu.

”Maaliskuussa julkaistun Väestöennuste 2040:n mukaan Suomessa on 20 vuoden kuluttua vain kolme aitoa kasvuseutua. Sama laskelma povasi, että ihmisten keskittyminen kaupunkeihin jatkuu kiihtyvällä vauhdilla. Väestöennuste 2040 toteutettiin Hypon aloitteesta ja Hypo oli yksi sen tilaajista. (...) Hypoteekkiyhdistystä pitää onnitella julkisuuden haltuunotosta, mutta moniääniseen asuntomarkkina-keskusteluun tarvittaisiin enemmän näkökulmia ja asiantuntijoita. Väestöennusteet ovat vasta ennusteita. Niiden kuvaamaan kehitykseen voidaan yrittää vaikuttaa, jos niin halutaan. Ruotsissa valtion toimintoja alueellistetaan taas yli vuosikymmenen kestäneen keskittämisuuntauksen jälkeen.”

Lännen Media 31.5.2019

Retorisen argumentaation kahta ulottuvuutta on kuvattu toisinaan hyökkäävän ja puolustavan retoriikan käsitteellä. Hyökkäävä retoriikka tarkoittaa yritystä vahingoittaa vastapuolen vasta-argumentteja, kun taas puolustava retoriikka tarkoittaa oman position rakentamista ja vahvistamista tätä hyökkäävää argumentointia vastaan. Hyökkäävään

retoriikkaan kuuluu myös pyrkimys saada vastapuolen argumentit näyttäytymään epäedullisesti ja siihen voi kuulua myös halu osoittaa vastapuolen toimivan ainoastaan omien intressiensä pohjalta, kuten kirjoittaja tekee kolmannessa virkkeessä ilmaistesaan epäilyksensä tutkimuksen riippumattomuuden suhteen (Jokinen 2016, s. 342–367). Tässä artikkelissa kirjoittajan argumentointi voidaan tulkita hyökkääväksi, sillä siinä asetetaan vastakkaiselle kannalle tutkimustuloksia vastaan ja niiden riippumattomuus kyseenalaistetaan. Toisessa lauseessa kirjoittaja käyttää ilmaisua ”laskelma povasi”, mikä antaa aihetta olettaa, että laskelman tulokset tai niistä tehdyt johtopäätökset ovat kirjoittajan mielestä hataria. Sana ”povaaminen” viittaa viihde-ennustamiseen ja sisältää siten enemmän latausta kuin esimerkiksi neutraalimpi ilmaus ”ennustaminen” tai ”enakoiminen” sisältäisi.

Kirjoittaja ilmaisee myös tyytymättömyytensä julkisen keskustelun yksipuolisuudesta asuntomarkkinakehityksen ja väestöennusteiden suhteen ja hänen mielestään asiantuntijakeskustelu ja -edustus ei ole tarpeeksi monipuolista siinä. Piikittelevään sävyyn kirjoittaja onnittelee Hypoteekkiyhdistystä tämän saamasta medianäkyvyydestä. ”Väestöennusteet ovat vasta ennusteita” antaa ymmärtää, että kirjoittaja ei pidä todennäköisenä niiden toteutumista. Hän myös kirjoittaa, että niiden kuvaamaan kehitykseen voitaisiin vaikuttaa, mikäli tahtoa olisi. Näin kirjoittaja luo diskurssia, että väestökehityksen etenemisessä ennusteen mukaisesti kyse on luultavasti vain sosiaalisesta konstruktiosta, ja että kehityssuunta ei ole vääjäämätön, mikäli tahtotilaa löytyisi. Lopuksi hän ottaa vertailukohteekseen Ruotsin, jonka desentralisaatiokehitystä hän käyttää esimerkkinä siitä, millä tavoin kehitystä voidaan ohjata valtiojohteisesti. Kenties esimerkki on Ruotsista juuri sen vuoksi, koska tavallisesti suomalaisen yhteiskunnan kehityssuuntauksen ajatellaan mukailevan ruotsalaista suuntausta, vaikkakin joidenkin vuosien viiveellä.

”On tiukkaa todistusaineistoa siitä, että digitalisaation kehittyminen on lisännyt kaupungistumista eikä toisinpäin. Kaupungistuminen on vain kiihtynyt ja kiihtynyt.”

Ilkka-Pohjalainen 5.11.2020

Kaupungistumisen erityinen korostaminen antaa kuvaa, että ei ole syytä tukeutua viimeaikaiseen monipaikkaisuuden kehitykseen, vaan puhuu sen puolesta, että kaikki jatkuu kuten kehitys on jatkunut tähänkin asti. Esimerkiksi Soininvaaran (2019, s. 22) mukaan teknologinen kehitys on kiihdyttänyt kaupungistumista entisestään, toisin kuin on enustettu. Voiko kaupungistuminen saavuttaa saturaatiopisteen Suomessa tai onko se jo saavuttanut sen, nyt kun vastakaupungistumisen ilmiö on havaittu? Mälkiän (1997, s. 19) mukaan kieltä ja kielenkäyttöä ei pidä ymmärtää passiivisena ja neutraalina todellisuutta peilaavana ilmiönä, vaan tulee ymmärtää sen luonne sosiaalisten valta- ja vaikutussuhteiden luojana ja niitä ylläpitävänä verkostona. Usein tämä on kuitenkin Mälkiän (emt, s. 19–20) mukaan ymmärrettävä myös tahattomana vaikuttamisena, joka on eräänlaista tiedostamatonta vallankäyttöä. Tähän myös erilaisten tehoste- ja ääri-ilmaisujen käyttö perustuu.

”Muutin Helsinkiin lähes päivälleen vuosi sitten. En siksi, että varsinaisesti haluaisin asua täällä. Imulta on kuitenkin vaikea välttyä. Pääkaupunkiin on keskitetty niin paljon työtä ja henkistä pääomaa, että tänne päätyvät vastahakoisetkin muuttajat. (...) Moni varmasti omasta tahdostaan. Joukkoon mahtuu kuitenkin myös meitä, jotka mieluusti asuisivat jossain muualla. Moni Helsinkiin muuttaneista on hiljattain opintonsa lopettaneita korkeakoulutettuja. Suomessa on onnistuttu hajauttamaan koulutusta suhteellisen tasapainoisesti ympäri maata. Sen sijaan koulutusta vastaavat työpaikat sijaitsevat monella alalla pääkaupunkiseudulla.”

Maaseudun tulevaisuus 4.1.2021

Kirjoittaja kertoo muuttaneensa Helsinkiin, ja tuo ilmi, että kaupunki ei varsinaisesti ollut hänelle ensisijainen asumisvaihtoehto. Diskurssissa on havaittavissa klassisiin retoriikan keinoihin kuuluvaa etäännyttämistä omista intresseistä siinä mielessä, että häntä olisi

Helsingissä houkutellut mikään muu kuin työpaikka. Toisaalta Jokisen (2016, s. 346) mukaan toisinaan rehdin, ellei jopa inhorealistic tunnistamisen kautta koetetaan herättää yleisön luottamusta ja saada se puolelleen. Tällä tavoitellaan mahdollisimman objektiivisen näkökulman vaikutusta. Painoarvoa pyritään saamaan myös sitä kautta, että kommentoitava asia koskettaa omaa elämää ja siitä on omakohtaista kokemusta. Yhteensuuluvuutta ja sitä, ettei hän puhu ainoastaan omasta puolestaan, hän korostaa käyttämällä 'me'-sanaa viidennessä virkkeessä, mikä sekin on käsitettävissä etäännyttämisen retoriikaksi.

”Maaseudulta väki vähenee ja jäljelle jäävä vanhenee. Samaan aikaan varsinkin isot kaupungit ja niiden vanavedessä maakuntakeskukset ympäristöineen kasvavat. Tähän ns. megatrendiin ei X:n mukaan ole tulossa muutosta. – En usko. Varsinkin, jos puhutaan näistä suurimmista keskittymistä, X sanoo. (...) – Jos puhutaan maalemuutosta tai maaseudun kasvavasta houkuttelevuudesta, varmaankin keskukskaupungin läheinen maaseutu saa enemmän (väestö) virtoja osakseen. Ei kuitenkaan pysty kääntämään isoa kuvaa. Pelkästään jo sen vuoksi, että tämä ”iso kuva” on jo vuosikymmenien vakiinnuttama ja marinoima. – Luulen, että mikään ei tule pysäyttämään suurimpien kasvukeskusten menoa. Monet puhtaasti demografiaan ja muuttoalttiisiin ikäryhmiin liittyvät tekijät pitävät huolen, että ne edelleen kasvavat.

Keskipohjanmaa 17.4.2020

Diskurssista on poimittavissa ensimmäisenä kohta, jossa jo tiedetyn tiedon toistamisen keinoin koetetaan saada lisää vaikuttavuutta omaan argumentointiin ja luodaan pohjaa sen yhteydessä kerrottavalle asialle. Toistaminen ja muut tautologiset keinot ovat myös osa niitä retorisia keinoja, joita diskurssianalyttisessä tutkimuksessa on poimittu esiin (Jokinen 2016, s. 366). Myös toinen lause toistaa samaa. Kolmannessa virkkeessä ilmiöön viitataan sanalla megatrendi, mikä tarkoittaa Sitran verkkosivuston (2020) mukaan suuria ja pitkäkestoisia sekä hitaasti muuttuvia, toisiinsa linkittyviä ilmiöitä, joille on

ominaista, että ne muuttuvat hitaasti. Artikkelissa haastateltu puhuja suhtautuu epäilevästi tähän megatrendin muutokseen ja ilmaisee epäuskonsa suoraan, ja täsmentää epäuskonsa koskevan nimenomaan megatrendin piiriin kuuluvia isompia kaupunkikeskittyviä. Puhuja toisaalta ei kiistä, etteikö maaseutuasumisen suosio olisi kasvanut, mutta ei usko sen tuovan muutosta varsinaiseen megatrendiin. Tätä painotetaan vielä uudella lauseella, jossa käytetään ilmaisuja ”vuosikymmenien vakiinnuttama” ja ”marinoima”. Kyseessä voidaan katsoa olevan faktuaalistavan argumentoinnin strategia, jossa asia vaikuttaa olevan totta, riippumatta siitä kuka tai miten asiaa tulkitaan. Tämä on erityisen tyypillistä tieteellisessä diskurssissa, missä aineistosta on muodostunut jo jonkinlainen omaa elämää elävä elementtinsä. Artikkelissa luodaan kuvaa, että näin vain tapahtuu, erittelemättä siihen johtaneita syitä. Myös tällainen passiivimuodossa ilmenevä toimijuuden puuttuminen tai kadottaminen on eräs tosiasiapuheeseen kytkeytyvä retoriikan keino, mikä on viime kädessä tulkittavissa yhdeksi vallankäytön muodoksi. (Jokinen 2016, s. 351).

Puhuja käyttää viimeisessä puheenvuorossaan ääri-ilmiötä ”mikään”. Tällaisilla ääri-ilmaisilla tavallisesti pyritään korostamaan kuvauksen kohteelle haluttuja ominaisuuksia ja piirteitä. Ääri-ilmaisulla halutaan myös voimistaa kuvauksen kohteen toiminnassa toistuvaa säännönmukaisuutta (Jokinen 2016, s. 362–364). Tämä kytkeytyy osittain aikaisemmin mainittuun jo tiedetyn tiedon toistoon. Näin halutaan korostaa asian vakavasti otettavuutta. Lopuksi puhuja käyttää jälleen faktuaalistamisstrategiaa vetoamalla tilastollista, numeerista tietoa tuottavaan demografiakehitykseen vahvistaakseen edellä sanomansa asian painoarvoa.

6 Johtopäätökset

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, millaisia ovat maaseutu- ja kaupunkialueiden kehitystä kuvaavat julkiset diskurssit juuri ennen koronaepidemiaa ja sen käynnistyttyä vuonna 2020. Tässä diskurssianalyysissä esiin nousi neljä diskurssiluokkaa: muuttoliikkeen diskurssi, monipaikkaisuuden diskurssi, maaseutukehityksen diskurssi ja kaupunkikehityksen diskurssi. Monipaikkaisuus vaikuttaa olevan uusi, kolmas muuttuja maaseutu- ja kaupunkikehityksen diskurssien jatkeeksi. Monipaikkaisuus nähtiin yleisesti ottaen eräänlaisena kaupunki- ja maaseutuasumisen hybridimuotona. Kummastakin asumismuodosta haluttiin saavuttaa niiden parhaat puolet monipaikka-asujien tai vaihtoehtoisesti niin saottujen citymaalaisten keskuudessa.

Käsitteillä ja sanavalinnoilla on suuri merkitys sosiaalisten konstruktioiden rakentelussa ja kehityksessä, ja etenkin sillä, millainen kuva jostakin asiasta voidaan (tai halutaan) muodostaa. Esimerkiksi käsite ”vastakaupungistuminen” on mielenkiintoinen, mikäli siitä johdettuna ajatusleikkinä maaseutujen tyhjentyä ja kaupungistumiskehityksestä käytettäisiin sanaa ”vastamaaseutuistuminen”. Asialla on heti erilainen kaiku, jälkimmäisessä ilmaisussa saisi kuvan, että maaseutuasuminen on oletusarvo. Tällaiset ajatusleikit paljastavat huomion fokuksen. Monesti asioiden peilaamisella ja vastinkappaleita etsimällä pystytään paljastamaan ajatusrakennelmat, jotka ovat rakentuneet sosiaalisten konstruktioiden ja niissä käytettävien käsitteiden kautta. Ei ole yhdentekevää, miltä asiat saadaan vaikuttamaan. Sille, miltä jokin asia vaikuttaa ulospäin, annetaan myös esimerkiksi oikeudellisessa harkinnassa painoarvoa esimerkiksi virkamiehen vapaa-ajan toimintaa ja sen vaikuttavuutta virkamiehen uskottavuutta tarkasteltaessa tai jääviyttä arvioitaessa.

Oli mielenkiintoista huomata, kuinka maaseutuasumisesta ja kaupunkiasumisesta rakentuu kahdenlaista, sekä negatiivinen kuva, että positiivinen kuva, ja ne toistuvat samankaltaisina keskusteluissa. On toisaalta kasvava ja vireä, haluttu kaupunkiasuminen, vaikka se toisaalta nähdään ahtaana, kalliina ja levottomana. Maaseutuasumisen diskurssi taas

toteutti yhtäältä puhtauteen, vapauteen ja luonnonmukaisuuteen pohjautuvaa diskursia, ja toisaalta negatiivisilta ominaisuuksiltaan diskurssi loi kuvaa kurjistuvasta, ankeasta ja kehitykseltään hiipuvana ”peräkylänä”. Monipaikkaisuudesta ei ole löydettävissä vastaavaa kahtiajakoisuutta, sillä se tavallisesti sisältää molempien asuinpaikkojen parhaat puolet, kuten yhdessä artikkelissa aikaisemmin mainittiinkin.

On mielenkiintoista, kuinka aineistossa toteutui johdonmukaisesti kaava, missä asiat esitettiin ihmisten halu ja ihanteet edellä. Asiat esitetään valossa, eli luodaan sosiaalista konstruktiota siitä, että kehitys heilahtaa tiettyyn suuntaan, koska ihmiset ensisijaisesti näin haluavat ja toivovat. Sellaiselle näkemykselle ei löytynyt juurikaan sijaa, että ihmiset toimisivat jollakin tietyllä tapaa siitä syystä, että heidän on pakko, esimerkiksi taloudellisten syiden perusteella muuttaa joko kaupunkiin töiden perässä tai muuttaa maalle terveydelle edullisempien elämäntapojen tai kustannuksiltaan edullisempien syiden vuoksi. Tässä halun diskurssissa ihminen nähdään ensisijaisesti proaktiivisena toimijana yhteiskunnalliseen muutoksen vauhdittamiseen tai aikaansaamiseen, eikä sen sijaan reaktiivisena toimijana esimerkiksi hallinnollisten päätösten, lainsäädäntövaikutusten tai globaalien trendien myötä. Jälleen kerran, kyse on siitä, miten asiat esitetään. Tästä voisi mahdollisesti löytyä pohjaa lisätutkimuksille.

Lisätutkimukselle on tilausta myös monipaikkaisuuden ja kaksoiskuntalaisuuden suhteen. Vaillinaisten tutkimusaineistojen johdosta on hankala tehdä päätelmiä myöskään todellisesta aluekehityksestä ja väestömääristä monipaikkaisiksi profiloituvien kuntien alueilla, kun monipaikka-asumista ja käytännön kaksoiskuntalaisuutta ei mitenkään toistaiseksi tilastoida. Tällaisista asioista tiedon kerääminen hyödyttäisi luultavasti monia suomalaisia niin sanottuja kesämökkikuntia tai kesäpaikkakuntia, joiden asukasmäärä voi kesäisin jopa tuplaantua talvikauden asujiin verrattuna. Näin ne voisivat kehittää ja monipuolistaa sekä säädellä palveluitaan kausiasujia ajatellen esimerkiksi terveydenhuollossa ja muissa asukkaiden kannalta tarpeellisissa toiminnoissa. Tutkimukset hyödyttäisivät myös paikallisia yrittäjiä, sekä auttaisi muitakin alueen toimijoita kohdistamaan ja kehittämään toimintojaan kesäasukkaita silmällä pitäen. Todennäköisesti tieto ihmisten

tosiasiallisesta liikkumisesta ja asumisesta eri paikkakuntien välillä siis lisäksi elinvoimaa sanan kaikissa merkityksissä.

Sanomalehtiartikkeleiden välityksellä käytävän diskurssin perusteella yhä etenevä kaupungistuminen ei ole enää niin yksimielisesti ainoa meneillään olevan kehityssuunta. Aineistosta oli tehtävissä havainto, että etenkin maaseutuasujien tai maaseudun kehitystä ja kasvua kannattavien toimijoiden vuorovaikutuksessa oli havaittavissa ennennäkemättöä toiveikkuutta ja uskoa tulevaan. Koronakriisin ja etätyön muodossa tapahtuneet muutokset ja ”säröt” kaupungistumiskehitykseen antavat aihetta uskoa maaseudun ja maakuntakeskusten asukkaille ja toimijoille parempaan huomiseen. Nämäkin pohjautuvat toisaalta viime kädessä poliittisiin päätöksiin ja arvovalintoihin niin kuntatasolla kuin valtiotasollakin. Sanat luovat todellisuutta, jota viime kädessä arvomaailmaan perustuvat teot konkretisoivat.

Maallemuutosta ja väljemmille asutusalueille asettumisesta saattaa tulla pysyvämpi ilmiö etätyöskentelyn ja tietoliikennekehityksen johdosta. Sanomalehtiartikkeleiden ja taustatutkimuksen osalta tehtyjen huomioiden pohjalta nähtävissä on selkeästi kaksi eri diskurssia, minkä johdosta pitkään vallalla ollut hegemonia kaupunkikehityksen diskursista ylivoimaisena kehityssuuntana alkaa hieman haalistua – emme pidä tätä enää itsensänselvyytenä, sillä musta joutsen, globaali pandemia, muutti tilannetta yllättäen. Tilanne on muuttunut verrattain nopeasti.

Puhuttu ja kirjoitettu kieli yhtäältä kuvastaa ja toisaalta siis myös rakentaa sosiaalista todellisuuttamme. Mikäli jokin vallitseva näkökulma saavuttaa yleisesti hyväksytyyn ja kyseenalaistamattoman hegemonian esimerkiksi runsaan esilläolon tai muunlaisen vallan käytön avulla, voi toisenlaisten näkökantojen esiin tuominen kohdata sellaisia haasteita kuin vähäinen medianäkyvyys, ulkopuolelle sulkeminen tai muunlainen sivuuttaminen sekä huomion kiinnittämättömyys vastakkaisiin näkökulmiin yms. On toivottavaa, että mielipiteen vapaus sekä keskusteluyhteys poikkeavien näkökulmien välillä säilyisi myös tulevaisuudessa muuallakin kuin aluekehittämisen saralla, eikä ajauduttaisi sivistys- ja

oikeusvaltiolle vieraaseen vaientamisen kulttuuriin. Jo vanha sananlasku tietää, että kynä on miekkaa mahtavampi, mutta mikäli ihmisiltä otetaan tuo kynä pois, on vaarana, että he tarttuvat ennen pitkää miekkoihin vain, koska he haluavat saada kynänsä takaisin. Kommunikointia ei voi estää. Vaikka ihmisinen ei voisi puhua, hän viittoisi käsimerkein. Jos hän ei voisi lukea, hän tunnustelisi sormin. Puhe muuttaa maailmaa.

Lähteet

- Aro, T. (2019). Suomi kaupungistuu – jälkijunassa. Teoksessa E. Holstila & T. Hämäläinen. Kaupunkipolitiikan uusi aika. Helsinki: Rakennustieto Oy.
- Aro, T. (2016). Kaupunkien kovat ja pehmeät vetovoimatekijät. Kaupunkisuunnitteluseminaari. Oulu. Noudettu 2021-31-03 osoitteesta <https://www.ouka.fi/documents/64220/16476345/Timo+Aro-Kaupunkien+kovat+ja+pehme%C3%A4t+vetovoimatekij%C3%A4t.pdf/209e2320-6aaf-454c-af33-eb4f512a7825>
- Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI (2020). Maakuntakeskusten väestöennuste 2040. C23-maakuntien keskukset, työssäkäyntialueet ja muu maakunta. Helsinki: Noudettu 2021-31-03 osoitteesta https://www.mdi.fi/content/uploads/2019/05/C23_vaestoennuste.pdf
- Foucault, M. (2010). Sanat ja asiat. Eräs ihmistieteiden arkeologia. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Haapanen, L. Kääntä, L. & Lehti, L. (2018). Diskurssintutkimuksen menetelmistä. On the methods in discourse studies. AFinLA-e. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2018/n:o 11. Helsingin yliopisto, Turun yliopisto, Jyväskylän yliopisto & Vaasan yliopisto. Noudettu 2020-12-07 osoitteesta https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/277488/75057_Artikkelin_teksti_109265_1_10_20181214.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Hacking, I. (2009). Mitä sosiaalinen konstruktionismi on? Suom. Koskinen, I. Tampere: Vastapaino.

- Halonen, T. (2016). *Maineella menestykseen. Mainetyö kaupunkiseudun kehittämisen välineenä. Tapaustutkimus maineen ja aluekehityksen yhteydestä kolmella kaupunkiseudulla*. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Heikkinen-Moilanen, R. & Inkinen, S. (2011). *Sanoja ja tekoja. Dynaamisen aluekehityksen haasteita ja tulevaisuuskuvia*. Tampere: Juvenes Print.
- Holstila, E. & Hämäläinen, T. (2019). *Kaupunkipolitiikan uusi aika*. Helsinki: Rakennustieto Oy.
- Inkinen, S. (2011). *Systeemisen muutoksen, ketterän aluekehityksen ja innovaatiodynamiikan ajankohtaisia haasteita*. Teoksessa R. Heikkinen-Moilanen & S. Inkinen. *Sanoja ja tekoja. Dynaamisen aluekehityksen haasteita ja tulevaisuuskuvia*. Tampere: Juvenes Print.
- Jokinen, A. (2016). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. *Diskurssianalyysi. Teoria, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino
- Jokinen, A. Juhila, K. & Suoninen, E. (1999). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Jokinen, A. Juhila, K. & Suoninen, E. (2016). *Diskurssianalyysi. Teoriat, perusteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, K. (2016). *Diskurssianalyysin aakkoset*. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. *Diskurssianalyysi. Teoria, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino
- Luukka, M-R. (2000). *Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustaoletukset*. Teoksessa K. Sajavaara & A. Piirainen-Marsh. *Kieli, diskurssi & yhteisö. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä*. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.

- Maa- ja metsätalousministeriö (2020). Maaseutubarometri 2020. Tutkimusraportti osa 1. Helsinki. Noudettu 2020-15-11 osoitteesta <https://www.maaseutupoliitikka.fi/uploads/MANE-raportit/Maaseutubarometri-2020-osa-1.pdf>
- Mauranen, A. (2000). Kontrastiivinen retoriikka. Teoksessa K. Sajavaara & A. Piirainen-Marsh. Kieli, diskurssi & yhteisö. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.
- Moisio, S. (2012). Valtio, alue, politiikka. Suomen tilasuhteiden sääntely toisesta maailmansodasta nykypäivään. Tampere: Vastapaino.
- Mäntynen, A. & Pietikäinen, S. (2009). Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Mälkiä, M. (1997). Kieli, yhteisöllisyys ja valta. Näkökulmia alan tutkimusperinteen kehittämiseksi. Teoksessa J. Stenvall & M. Mälkiä. Kielen vallassa. Näkökulmia politiikan, uskonnon ja julkishallinnon kieleen. Tampere: Tampere University Press.
- Mälkiä, M. & Stenvall, Jari (1997). Kielen vallassa. Näkökulmia politiikan, uskonnon ja julkishallinnon kieleen. Tampere: Tampere University Press.
- Palkansaajien tutkimuslaitos (2020). Alueiden dynamiikan uusi vaihe: kuinka asukkaiden ja työntekijöiden Suomi jäsentyy 2020-luvulla. Helsinki. Noudettu 2020-30-03 osoitteesta <https://labour.fi/t&y/alueiden-dynamiikan-uusi-vaihe-kuinka-asukkaiden-ja-tyontekijoiden-suomi-jasentyy-2020-luvulla/>
- Pietikäinen, S. (2000). Kriittinen diskurssintutkimus. Teoksessa K. Sajavaara & A. Piirainen-Marsh. Kieli, diskurssi & yhteisö. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.

- Sajavaara, K. & Piirainen-Marsh, A. (2000). *Kieli, diskurssi & yhteisö. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Seppänen, L. (1997). *Kieli ja valta*. Teoksessa J. Stenvall & M. Mälkiä. *Kielen vallassa. Näkökulmia politiikan, uskonnon ja julkishallinnon kieleen*. Tampere: Tampere University Press.
- Soininvaara, I. (2019). *Urbanisaatio 2020-luvun kaupunkipolitiikassa*. Teoksessa E. Holstila & T. Hämäläinen. *Kaupunkipolitiikan uusi aika*. Helsinki: Rakennustieto Oy.
- Soininvaara, I. (2019). *Kaupunkipolitiikan juurilla*. Teoksessa E. Holstila & T. Hämäläinen. *Kaupunkipolitiikan uusi aika*. Helsinki: Rakennustieto Oy.
- Suojanen, P. (1997). *Etnografisia havaintoja politiikan ja uskonnon ammattikielistä Suomessa. Suostuttelevan viestinnän valta*. Teoksessa K. Sajavaara & A. Piirainen-Marsh. *Kieli, diskurssi & yhteisö. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä*. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.
- Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra (2020). *Megatrendit 2020*. Helsinki: Sitran selvityksiä 162. Noudettu 2021-31-03 osoitteesta <https://media.sitra.fi/2019/12/15143428/megatrendit-2020.pdf>
- Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra (2011). *Monipaikkaisuus – ilmiö ja tulevaisuus*. Helsinki: Sitran selvityksiä 54. Noudettu 2021-30-03 osoitteesta <https://media.sitra.fi/2017/02/27172901/SelvityksiC3A454-2.pdf>
- Suomen ympäristökeskus (2020). *Elinvoimainen ja kestävä monipaikkainen Suomi (VN TEAS Monipaikkaisuus)*. Helsinki. Noudettu 2021-29-03 osoitteesta

https://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus__kehittaminen/Tutkimus_ja_kehittamis-hankkeet/Hankkeet/Elinvoimainen_ja_kestava_monipaikkainen_Suomi_VN_TEAS_Monipaikkaisuus

Työ- ja elinkeinoministeriö (2018). Keskustelunavauksia alueiden Suomeen -raportti. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueet 23/2018.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimikunta (2020). Monipaikkaisuuden tunnistaminen muuttaa väestö- ja aluekehityksen kuvan Suomessa. Helsinki: Noudettu 2021-29-03 osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162147/7-2020-Monipaikkaisuuden%20tunnistaminen%20muuttaa%20v%C3%A4est%C3%B6-%20ja%20aluekehityksen%20kuvan%20Suomessa.pdf?sequence=5&isAllowed=y>

Zimmerbauer, K. (2008). Alueellinen imago ja identiteetti liikkeessä. Helsinki: Helsingin yliopistopaino.

Zimmerbauer, K. (2008). Tutkimuksen integroiminen alueellisen imagon kehittämissessiin: tapaus Etelä-Pohjanmaa. Teoksessa K. Zimmerbauer. Alueellinen imago ja identiteetti liikkeessä. Helsinki: Helsingin Yliopistopaino.

LIITE: SANOMALEHTIARTIKKELIEN LISTAUS

Päiväys	Lehden nimi	Artikkelin nimi
31.5.2019	Lännen Media	Kolumni: Lilliputti toistaa keskittymisen sanomaa
6.1.2020	Kaleva	Maalla kuin kotonaan
13.3.2020	Uutisvuoksi	Imatran tuloverotus seutukunnan kevyimpiä
30.3.2020	Maaseudun Tulevaisuus	Muutto maakunnista kaupunkeihin voi pysähtyä toistaiseksi – maaseudulle aikalisä kääntää muuttoliikettä
7.4.2020	Loviisan Sanomat	Etätyöt nouseva trendi
9.4.2020	Uusimaa	Vain neljäsosa alueista taantuu pysyvästi
17.4.2020	Keskipohjanmaa	Koronasta tuskin käännettä
20.4.2020	Karjalainen	Etätöihin tottuminen voi kääntää aluekehitystä
13.5.2020	Kotiseudun Sanomat	Maaseudusta, kylistä ja monipaikkaisuudesta uusi megatrendi

2.6.2020	Iisalmen Sanomat	Uusia kuntalaisia olisi tarjolla
6.9.2020	Helsingin Sanomat	Kaupungin hohto katosi koronaepidemian myötä – Nuoren parin kerrostaloasunto Kruununhaassa vaihtui hirsitaloon Yllästunturin juurella
14.9.2020	Maaseudun Tulevaisuus	Maaseutu täyttyy kausiasukkaista, joita tilastot eivät tunne
31.10.2020	Länsiväylä	Toiveena omakotitalo maaseudulla
2.11.2020	Maaseudun Tulevaisuus	Muutos huomioitava investoinneissa
5.11.2020	Ilkka-Pohjalainen	Maaseutu havittelee etätyöstä elinvoimaa
2.12.2020	Pyhäjokiseutu	Ei ole niin kaksijakoista
3.12.2020	Tyrvään Sanomat	Kasvava halu maalle on Sastamalan polku muuttovoittoalueeksi
4.1.2021	Maaseudun Tulevaisuus	Yli puolet suomalaisista haluaa hylitä muuttoliikettä pääkaupunkiseudulle